



# ЛЕЗГИ Газет

**Жуван Ватан, ватанэглияр,  
дидед ч'ал хуьх!**

1920 – йисалай акъатзава

N 38 (11047) хемис 22 – сентябрь, 2022 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Кымет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

## Энвер Набиев - Россиядин Игит



Алатай киш юкгуз (17-сентябрь) республикадин жемиятди Каспийск шегьердин 75 йисан юбилейдин мярекат шад галара кьейдна. Ана Дагъустан Республикадин Кьил Сергей Меликова, РД-дин Халкъдин Собранидин Председатель Заур Аскандарова, шегьердин т'вар-ван авай инсанри, жемиятдин жуьреба-жуьре организацион векилри, мугьманри иштиракна.

Каспийск шегьердин агъалийриз 75 йисан юбилей тебрик авунихъ галаз сад хъиз, Сергей Меликова и йикъара Россиядин Федерациядин Игит лагъай т'вар гайи Энвер НАБИЕВАЗ государстводин ч'ехи шабагъ мубаракна ва адаз рикел аламукъдай пишкеш гана. Гъа са вахтунда РД-дин Кьили кьейдна: “Заз кье Украинада кьиле физвай махсус серенжемда чи умуми к'вал тир Россиядин милли итижар дирибашвилелди хуьзвай ва аскервилдин буржи жуьрэтлувилелди кьилиз акъудзавай Каспийскдин агъалийрихъ галаз санал чи республикадин вири шегьерин ва хуьрерин кьегъалиризни риклин сидкьидай сагърай лугъуз кланзава. Каспийск шегьердин ва Дагъустандин агъалийри гъалийри патал ч'елай алакьдай вири крар ийизва. Хайи маканрай катдай чкадал атанвай Донбасдин агъалийриз тоннралди гуманитарный кумек реке тунна. Катнавай хейлинбур чи инсанри къабулнава ва абуроз яшамш жедай хъсан шартлар тешкилнава. Заз кье лайихлу ва виклегъ хва тербияламышай чи Игитдин диде-бубадизни сагърай лугъуз кланзава”.

Гьелбетда, хабар риклик гевес, шадвал кутадайди я. Лезги халкъдин векилри чеб гьар са майданда виклегъ, жуьрэтлу, намуслу, Ватандиз вафалу инсанар тирди кьалурна ва и кар кьенин юкгузни успатзава.

Энвер Альбертович Набиев Каспийск шегьерда дидедиз хъана. Адан бинеяр Ахцегъ райондин Чеперин хуьрай я. 2010-йисуз Къазандин танкарин командирин кьилин училище куьтягъайдалай гуьгуьниз ада Россиядин Федерациядин Яракьлу Къуватра кьуллугъзава. Майордиз “Военный кьуллугъда тафаватлу хъунай” III дережадин медаль ава. Россиядин армияда кьуллугъиз 15 йисалай виниз я. Рагъэкъеч'дай патан военный округдин танкарин гвардиядин бригадада кьуллугъзавай ротадин командир Энвер Набиеван виклегъвилер адан характеристикада кьейднава.

Ана кхъенвайвал, 2022-йисан 24-февралдилай эгеч'на ам гъужумдиз физвай кьилин дестедик квай. Адан макъсадни Чернобыль шегьердин кьвалахъ галай патай Днепр вацал алай мугъ кун, хуьн ва Припять шегьердин сенгеррай пад акъудун тир. И кар авурдалай гуьгуьниз Набиеван маса тапшуругъ агакъна: Иванов-Бородянка галай патлахъ еримеш хуьн. Сводный взводдин командир Энвер Набиева кьулай чкаяр хъяна ва гъужумна. Душмандиз хъсандиз ягъунар кьуна. Идалай гуьгуьниз гъужум давамарна ва Бородянка шегьердиз гъахъна. Ина Энвер Набиев кьиле авай дестеди 50 неонацист ва пуд БМП тергна.

Майорди регьбервал гузвай взводди Киев-Житомир шегьредай мадни виликди еримешна. Березовка хуьрун патав абур душмандин аскеррал ацалтна. Миллетбазрин вертолетди чибуруз хейлин зиянар гана. Взвод яракьралди, суьрсетдалди таъминарзавай колонна гьалкъада гьатна. Гъа и вахтунда медицинадин кьуллугъдин капитан Сергей Сластина вичел хер хъанвайдакай ва женг ч'лугъаз тежезвайдакай хабар гана. Энвер Набиев БТР-да акъахна, гьалкъада гьатнавайбурун кумекдиз фена. Душмандин гуьллейрик акатнат'ани, адалай гьалкъада авайбурун патав физ алакъна ва чпив гвай БМП-дин ва танкарин кумекдалди аскеррин гьакъиндай кьайгу ч'лугуна. Кьуд сятда давам хъайи женгина миллетбазар тергна, гьалкъадай экъеч'дай мумкинвални арадал гъана. Хирер хъанвайбуру санал хъана ва абур госпиталдиз агакъарун патал вертолетдиз эверна. Кар алай кьуватар кьведалди, 5 юкгуз гиле гьатнавай сенгер хъена.

Мад цийи тапшуругъ: Николаевка хуьрун патарив фин ва чи аскеррал вил алаз акъвазнавай душмандин дестеяр терг авун. 6 танк ва 3 БМП гъаз феи Набиеван регьбервилек кваз чи аскерри диверсантин 6 десте тергна. Березовка хуьрун патав душмандин командный пункт гвайдакай хабар хъайила, Энвер Набиева ам тахъай мисал авун кьет'на. Виклегъ аскерар галаз разведка тухвана, ахпа гъужумдай махсус план туйк'урна ва танкарин гьар са взводдиз кьилдин тапшуругъ гана.

▶ 2

### Нумрадай клела:

ЖЕМИЯТ

#### Ватан хуьн патал!

Урусатдин Президент Владимир Путин уьлкведа тамам тушир (частичный) мобилизация малумарунин жигъетдай РФ-дин оборонадин министерстводинни Яракьлу Къуватрин Генеральный штабди ганвай теклифдин тереф хъена. И месэладиз талукъ Указдал В.Путин 21-сентябрдиз кьул ч'лугуна.

▶ 2

БАТАНПЕРЕСВАЛ

#### Уьтквем рухваря - Алиметовар

И йикъара чун журналиствилдин пеше-ди Белиж поселокда яшамш жезвай зегьметдин ветеран, пенсионер Алимет Алиметован квалит акъудна. Себебни “Лезги газетдин” 32-нумрадиз акъатнавай Хийир Эмирован макъала хъана. Ана белижви Алиметов Абдулмурадан кьегъалвилеракай куьруьдаказ кхъенвай...

▶ 3

ИНСАН ВА МАРИФАТ

#### Хъсанвал ая, инсанар!

Зун инанмиш я, дуьнья анжах хъсанвиле, яни хъсан крари, ниятри, алакъайри, сада-сад кьуни, иливаруни хуьзва. Масакла ам фад ч'лидай, дявекарри - чпи чеб датлана вине кьазвай пилийрини дилийри тарашна куьтягъдай, гигинилай алуддай...

Тарих шагъид я: вири дявейра гъалибвал кьачуз куьмекзавайди инсанрин садвал, хъсанвал, сада-садаз ийизвай ихтибар ва гьуьрметар я.

▶ 4

УМУЬР

#### Зи кьиле я, пир я Чпир

Мегъарамдхуьрай Ахцегъиз фидайла, Клела патал, кьакъан пелел пуд вышка алай иер са хуьр аквада. Инаг Кц'ар райондин Чпир хуьр я. Чи гъенелай Шагъдин куклушар, Шалбуз, Гатун дагъ, Жалгъандин пел, Кьулан вац, Гилияр, Кьуюстанар, Мегъарамдхуьр гъапаллаибур хъиз аквада.

▶ 5

ЭКОНОМИКА

#### Кьезил шартлуналди гуда

Куьмекдин хусси майишат кьиле тухузвай россиявийриз 5 процентдив агакъдалди ставкадин шартлуналди кьезил кредит (гъа гъисабдай яз инвестициядин макъадалди) кьачудай мумкинвал гуда. Идакай уьлкведин премьер-министр Михаил Мишустина хабар гана.

▶ 7

ОБРАЗОВАНИЕ

#### Риклин чим - бицекриз

Аялрин тербиячи лагъайла, чи вилерикай милайим хесетрин, чина хъвер авай, гъакъисагъ зегъмет ч'лугъаз гъазур тир, кьилиндини, аялрал рик' алай, абурун гуьгуьул кьаз чидай инсандин шикил карагъава. Гъа ихътинбурукай садахъ - Къасумхуьрун 3-нумрадин аялрин бахчадин тербиячи Нуржагъан Муталибовадихъ галаз чун и мукъвара гуьруьшмиш хъана.

▶ 8



## Ватан хуьн патал!

21-сентябрдила уьлкведа тамам тушир  
мобилизация малумарнава

Агьмед МАГЬМУДОВ

Урусатдин Президент Владимир Путин уьлкведа тамам тушир (частичный) мобилизация малумарунин жигьетдай РФ-дин оборонадин министерстводинни Яракьлу Къуватрин Генеральный штабди ганвай теклифдин тереф хвена. И месэладиз талукь Указдал В.Путин 21-сентябрдиз къул члугуна.

Указдай малум жезвайвал, тамам тушир мобилизациядиз талукь мярекатар 2022-йисан 21-сентябрдила кыле тухуз эгечнава.

“За чи Ватан, адан аслу туширвал, адан мулкар хуьн, чи халкьдин ва азад авунвай мулкарал алай инсанрин хатасузвал таъминарун патал Оборонадин министерстводи ва Генеральный штабди Россиядин Федерацияда са къадардин мобилизация малумарунин жигьетдай ганвай теклифдин тереф хуьнин игьтияж авайди яз гьисабзава. Дяведин рекъай къуллугь авуниз алай вахтунда запасада авайбуруз, сифте нубатда уьлкведин Яракь-

лу Къуватрин жергеяра къуллугь авурбуруз, военный рекъай тежриба авайбуруз звер гуда”, - кьейдна уьлкведин Президентди.

Уьлкведин агъалийрихь элкьвена рахдайла, Владимир Путин лагана: “Ядерный яракьралди чаз кичерар гуз кланзавайбуруз тлурфан чеб галай патахъни элкьведайди чир хуьн лазим я. Дуньяда агъавал ийиз, чи Ватан пайи-паяриз, муьтлугъариз кланзавайбурун вилик пад къун чи тарихдин адетра, халкьдин къисметда ава”.

Къейд ийин хьи, тамам тушир мобилизациядин сергытра аваз мобилизациядин ресурсрин тахминан 1 процент желба. РФ-дин оборонадин министр Сергей Шойгудин гафралди, уьлкведа Яракьлу Къуватра къуллугънавай, женгинин тежриба, дяведин рекъай пешекарвал авай саки 25 миллион кас ава. Ада гьакни алава хъувурвал, малумарнавай тамам тушир мобилизациядин сергытра аваз къуллугь ийиз 300 агъзур касдиз звер гуда.

## Важиблу месэлаяр

Дагъустан Республикадин Кьил Сергей Меликован регьбервилек кваз республикадин экономика дурумлувилекди вилик фин таъминарунин рекъай Оперативный штабдин заседание кыле фена. Анал къадагъайрин серенжемриз акси тир важиблу месэлаяр (хъуьтлугъ гъазур хуьн, ЖКХ вилик тухун, етим аялар яшайишдин квалералди таъминарун) веревирдна. Гъялзавай месэлайрив эгечдалди, региондин Кьили Дагъустандиз Россиядин вице-премьер Денис Мантуров атунин ва ам промышленностдин карханайрихь галаз таниш хуьнин гьахь-гьисаб авуна.

“Сифте нубатда чна майишатдин ва гьакни агъалийрин адетдин уьмуьрдиз таъсирзавай энергетикадинни коммунальный инфраструктурадиз талукь месэлайриз фикир гун лазим я”, - лагана Сергей Меликова. Мисал яз ада алаатай ийс рикел хкана. Хъуьтлугъ варцара Дагъустанда энергетикадин, чимивилин хилериз талукь агъзурдалай виниз татугай дуьшуьшар хъана, яни гъар юкьуз - 6 дуьшуьш. Сергей Меликова и жигьетдай талукь карханайриз, идарайриз беъгерлувилекди кваллахуниз звер гана.

Етим аялар яшайишдин квалералди таъминарун талукь яз ада гьукумдин орган-

рин ва муниципалитетрин руководителрин фикир ихътин кардал желба. “Эхиримжи йисара чна етим аялар яшайишдин квалералди таъминарунин мураддалди ахъайзавай пулуни кьадар артухарун патал ча-лишмишвална. Гъа са вахтунда нубатда авай инсанрин къадарни фад-фад виниз акъатна. Ахтармишунар авурла, малум хъайивал, етимриз ахъайзавай пулар менфятлувилекди ишлемишзавач. Прокуратурадин ахтармишунри къалурайвал, нубатдин сиягъра етимвилехь галаз алакъа авачир инсанарни гъатзава”, - лагана региондин Кьили.

РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель Руслан Алиева лагъайвал, Дагъустанда кризисдиз акси вири серенжемар агъалияр кваллахдай чкайра амуькун, клева авайбуруз, иллаки аялар галай хизанриз, пенсионерриз куьмек гун патал тухузва.

Электроэнергиядин ва газдин карханаяр хъуьтлугъ гъазур хуьникай, республикадин ЖКХ-да кыле тухудай реформайрикой “Россети Северный Кавказ” ПАО-дин генеральный директордин сад лагъай заместитель Виктор Абаймова, “Газпром межрегионгаз Махачкала” ООО-дин генеральный директор Ленар Мансурова, РД-дин эцигунрин, архитектурадин ва ЖКХ-дин министр Артур Сулейманова ихтилатна.

## Ципицар рекъе туна

Украинада кыле физвай СВО-да иштиракзавай Дагъустандин аскерриз саки 20 тонн ципицар ракъурна. Идакай РД-дин Кьилин Администрациядин Telegram-каналда хабар ганва.

Къейдзавайвал, и сеферда Дагъустандин Кьил Сергей Меликован теклифдин тереф Къаякент райондин хуьруьн майишатдал машгуьлбуру хвена.

Пар къайдадик кутунин карда “Сад тир Россия” партиядин региондин отделениди ва РД-дин жегилрин крарин министерстводи иштиракна.

## Энвер Набиев - Россиядин Игит

1 ◀

Майор Энвер Набиева пешекарвилелди регьбервал гайивилей я техникадай, я аскеррикой садни хкатнач. Хуьруьн юкьваз гьахъна, чи танкистри араара хъсандиз мягкемарнавай сенгерар яна. Лап клева гъатнавайди чир хъайила, неонацистри чеб есирвиле вугана. И гъужумдин нетижада командный пункт кукварна ва 61 кас есирвиле къуна.

Бузова хуьруьн патав гвайла, Набиева разведкадин дестедин командирдилай абур гьалкъада гъатнавайдакай хабар агакъна. Майор, гежел тевгъена, куьмекдиз фена. Чкадив агакъдайла, Набиеван взвод душмандин минометрин цлук акатна. Виклегь танкистри къуллугъ члугунач, гъиле-гъил аваз душмандин минометар алай 4 чка, 3 БМП ва 2 танк къайдайкай хкудна. Миллетбазар къуллугъ члугвадай чкадал атана. Ида Набиеваз душ-

манди элкьурна къунвай кваллиз гьахъдай ва анай разведчикар ахкъуддай, хирер хъанвайбуру тади гьалда госпиталдиз агакъардай мумкинвал гана.

Россиядин Армиядин майор Энвер Набиеван виклегьвилер садни къвед туш. Ада гагь танкуна, гагь БТР-да аваз Харьковдин областдин Куьгъне Салтов поселокда душмандин хейлин техника, бронироватнавай “Хаммер” автомобиль, минометар алай къве пикап, десантрин десте алай БТР, зениткайрин “ОСА” установка тергна.

Махсус серенжемда къалурзавай къеьгалвилер фикирда къуналди, РФ-дин Президент Владимир Путина вичин Указдалди чи ватангьлидиз Россиядин Игитвилин твар ганва.

“Лезги газетдин” редакциядин коллективди Энвер Альбертовичаз Игитвилин твар гун риклин сидкидай мубаракзава.

## Мукьвабурухъ галаз гуьруьш

20-сентябрдиз РД-дин Кьил Сергей Меликов, Украинадин мулкарар военный махсус серенжемда аскервилин буржи тамамардайла, телеф хъайибурун багърийрихь галаз гуьруьшмиш хъана.



лер чаз аквазва... Уьлкведин часпаррин мягкемвал хуьнин женгера чи аскерар телеф жезва. Махсус серенжемда телеф хъайибуруни, исятада Ватан хуьнин кар давамарзавайбуруни чи уьлк-

ведин итижар, азадвал патал женг члугуна ва члугвазва”.

Республикадин регьберди, телеф хъайи аскерар рикел хкун яз, са декьикада кисна аквазун теклифна.

Гуьруьшдал Дагъустандин Кьили къейд авурвал, аскеррин хизанриз куьмекар гун патал мумкин тир вири крар кылиз акъудда. С.Меликова рикел хкайвал, СВО-да телеф хъайибу-

рун мукьва-кылийриз куьмек гунин къарар Россиядин Президент Владимир Путин федеральный дережада къабулна. Алава хъувурвал, чкайрални жавабдар къуллугъчийри гъа и саягъда куьмекар гун герек я.

Государстводи ийизвай гьакьикъи куьмекрикой РД-дин военный комиссар, полковник Д. Мустафаева, РД-дин зегметдин ва яшайишдин рекъай вилик финин министр А.Магьмудова ихтилатна.

## Москвада депутатвиле хъяна

К.ФЕРЗАЛИЕВ

Чи ватангьли, медицинадин илимрин кандидат, Москвадин 115-нумрадин поликлиникадин духтур-уролог, Н.Семашкодин тварцихь галай сагъламвиллин Милли НИИ-дин илимдин члехи къуллугъчи, мергьяматлувиллин “Сагълам хуьр” проектдин автор, РФ-дин обществанный палатадин яшайишдин проектдин вирироссиядин конкурсдин лауреат Загьир Хидирович АГЪАМОВ Москва шегьердин Хорошево-Мневники МО-дин депутатвиле (“Сад тир Россия” партиядай) хъянава.

З.Агъамован алакьунрикойни агалкъунрикой чна “Лезги газетда” идалай виликни хъеная. Винидихъ твар къунвай поликлиникада ада 2004-йисалай кваллахзава. 2011-йисуз медицинадин илимрин кандидатвиллин диссертация хвена. 2018-йисуз «Москвадин духтур» лагъай сейливиллин дережадиз лайихлу хъана. 2020-йисуз ада кылин къвед лагъай образование къачуна - экономикадин кылин школа акъалтарна.

Уьлкведа коронавирусдин тлугъвал пайда хъайила, пешекар духтурди гуьгьуьлбурун жергедик кваз “яру зона-



да” зегмет члугуна. Алаатай йисуз ам “Доброволец Москвы-2021” конкурсдани гъалиб хъана. Медицинадин рекъе гьакьисагъ зегмет члугунай ганвай шабагъар, гуьрметдин грамотаяр адагъ гъава. “Сагълам хуьр” проектдин сергытра аваз ада агъалийрин сагъламвал ахтармишна, герекбуруз куьмекарни гана.

Ам халисан ватанпересвиллинни инсанпересвиллин чешне я. Гъар са рекъе агалкъунар хуьн алхишуналди, Загьир Хидировичаз чна депутатвиллин дережа мубаракзава.

## Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

И йикъара чун журналиствилдин пешеди Белиж поселокада яшамыш жезвай зегметдин ветеран, пенсионер Алиммет Алимметован къвалит акъудна. Себебни "Лезги газетдин" 32-нумради акъатнавай Хийир Эмирован макъала хъана. Ана белижви Алимметов Абдулмурадан къегъалвилеракай куьруьдаказ къенвай: "Реактивный артиллериядин дивизиондин командирдин заместитель, майор Алимметов Абдулмурадан махсус серенжемдив эгечай сифте йикъарилай Донецкдин ва Луганскдин республикаар хуьнин карда уьткъемвилелди иштиракзава. А. Алимметован жуьрэтлувилдин ва пешекарвилдин гьерекари дивизионди командирди вилик эгичзавай тапшургуьар лап хъсандиз къилиз акъуддай ва хуьрер Украинадин миллетчийрикай азаддай мумкинвал гузва.

Нубатдин сеферда женгиник эгечайла ва къайдадикай хкатнавай яракъар женгерин майдандай ахкъуддайла, Абдулмурадан вилкегъвал къалурна. Адан гъавурда аваз тешкилай гьерекари хейлин яракъар ва женгинин машинар къутармишдай мумкинвал гана.

Алава яз, са женгина, душмандин акъваз тийизвай ягъунар квазни такъаз, майор Алимметова къайдадикай хкатай къеве машин ва маса яракъар саламат чкадиз акъудна. Ида дивизионди гуьгъуьнлай женг давамардай ва душманди дуьзгуьун жаваб гудай шартлар яратмишна".

## Уьткъем рухваря - Алимметовар

Къвале чун Алиммет халудин кайвани Телли дидеди къабулна. Малум хъайивал, Алимметан кефияр авачир. Чна Телли дидедихъ галаз суьгъбетна.

Чун иниз къведайла, фикирда са Абдулмурад авай. Килигайтла, Донбасдин республикада къиле физвай военный махсус серенжемда Телли дидедин къуд хцини иштиракзава.

Алимметов Алиммет Сиражудинвичан бине Ахъегъай я. Ам 1956-йисуз Дербент шегьерда дидедиз хъана. Белиждин 1-нумрадин школа акъалтларай ам Лабинск шегьердин технический техникумдик экечна. Са куьруь вахтунда поселокадин консервирядай заводда электриквиле къвалахна. Ахпа Советрин Армиядин жергеяра къве йисуз къуллугъна. Армиядай хтай 1977-йисуз ам бине татарханви Адилев Къехлеран руш Теллидал эвленмиш жезва. Ахпа ам келиз Дондал алай Ростовдин ракъун рекъерин техникумдик экечна, анаг хъсан къиметралди акъалтарна. Пенсиядиз фидалди, 41 йисуз Белижда ракъун рекъерин подстанциядал дежурный электромеханиквиле къвалахна.

Телли дидеди сифте къизилдин безекар гузвай туьквенда къвалахна. Абдулмурад хва хъайидалай гуьгъуьнни ада, къвалин кайвани яз, аялриз тербия гуз хъана.

Гележегдин офицерин чехи буба, Телли дидедин буба Адилев Къехлер, Ватандин Чехи дяведин инвалид тир. Ам фронтдай къвач галачиз хтанай. Хтулар Абдулмурадан, Агъарагъимаз, Ямудиназ, Сиражудиназ ада вичин къвалав ацукъарна, инсанвилекай, Ватан хуьникай, фашистри Советрин инсанриз авур къван зулумрикай... ихтилатар ийидай. Хтулри бубадин гафариз дикъетдивди яб гудай. Адан насигъатри абурун зигъинда гел туна. Бубадин руьгъдин лигмивилел дамахвавай хтулри военный рехъ хкъагъун дуьшуьшдин кар туш.

Абдулмурадан Агъарагъим 1981-йисуз Белиж поселокада дидедиз хъана. Къветхверар хъунал Алиммет дахди пара шадвал авунай. Белиждин гимназиядин 1-классдиз стхяр санал фена. Ана келзавай йисара классдин руководителди ва муаллимри диде-бубадиз аялри дуьз тербия гунай ва тарсариз гъазур жез атунай сагърай луьгудай.

Школа акъалтларайдалай гуьгъуьнни, 1999-йисуз, къветхверар Россиядин Армиядин жергеяриз фена. Са йисалай къуллугъдин везифаяр лайихлуказ къилиз акъудна, ученира ва женгинин гъазурлухвиле хъсан чирвилер ва алакьунар къалурунай къве стхадизни командованиди 6 вацран прапорщиквилдин школада келун теклифзава. Школа чешнелу чирвилер аваз акъалтларай абурз прапорщиквилдин чин гана. Къуллугъ давамариз абур Къазанда авай военный частуниз ракъурзава. Ина йисни зура къуллугъна, къведни военный училищедик экечзава. Къуд йисуз чирвилер къачур Абдулмурадан Агъарагъим Чечен Республикада авай военный частуниз рекъе твазва. Танкарин частара къуллугъзавай майор Абдулмурад Алимметовичан капитан Агъарагъим Алимметовича Гуржистандинни Къибелатан Осетиядин ва 2014-2015-йисара Украинада къиле феий женгера иштиракна.

Хиве авай пак буржи намуслувилелди тамамариз уьлкведин итижар хуьнин карда вилкегъвал къалурунай майор Абдулмурад Алимметов 2008-йисуз "За принуждение к миру" медалдиз, 2011-йисуз "За отличие в воинской службе" 3-дережадин ва 2015-йисуз "За отличие в воинской службе" 2-дережадин, 2014-йисуз "Дирибашвилей" медалриз, 2015-йисуз "20 лет 58-общевойсковой армии", 2022-йисуз "За боевые отличия" медалриз лайихлу хъана. Капитан Алимметов Агъарагъим военный къуллугъдин ветеран я. Яргъал йисара гъакъисагъвилелди къуллугъ авунай адаз "За отличие в воинской службе" 3-дережадин медаль ганва.

Алимметов Ямудин 1987-йисуз дидедиз хъана. Белиждин гимназияда юкьван образование къачурдалай гуьгъуьнни ам Россиядин Армиядин жергеяриз физва. 2006-йисуз амни, чехи стхайрилаи чешне къачуна, Москвадин высший военный училищедиз гъахъзава. Къуд йисуз училищедиз чирвилер къачур ам Челябинскдин областдин Чебаркуль шегьерда авай военный частуниз ракъурзава.

2000-йисан декабрдин эхиррилай 2001-йисан майдалди Сирияда къиле феий военный серенжемда иштиракна.

Уралдин танкарин соединенидин мотострелковый ротадин командир, капитан Ямудин Алимметов "За отличие в воинской службе" 3-дережадин, "Участник военной операции в Сирии", "За заслуги в борьбе с международным терроризмом", "За боевые отличия" ва Суворован медалриз лайихлу хъанва.

Адан алакьунрикайни агалкъунрикай Центральный военный округдин "Уральские военные ведомости" газетдин 2020-йисан 6-нумрада гегъенш макъала ганва.

Мартдин вацра военный махсус серенжемда иштиракдайла, хирер хъана, къве вацра госпиталда хъана. Майдин юкьвара отпуск гайила, къвализ хтана, бубадални дидедал къил чуьгуна. Сагъламвал мягъкемар хуьвуна, диде-бубадиз руьгъ секинардай ихтилатар авуна, ам, къуллугъ давамариз, вичин частуниз хъфена.

Гъевечи хва Алимметов Сиражудин 1995-йисуз дидедиз хъана. Адани Белиждин гимназияда хъсан къиметар аваз 11-класс акъалтарна. Келиз Омскдин военно-автомобильный институтдиз гъахъна. Къуд лагъай курс акъалтларайла, ам стажировкадиз маса военный частуниз ракъурзава. Ина адан алакьунар, чирвилер, низамлувал акуна. Гъилик квайбурни дуьзгуьндаказ вердизарунилай, са лекени квачиз къуллугъ авунилай командованиди разивална. Стажировка куьтягъ хъана хъфидайла, чухсагъулдин чарни гана.

2022-йисан сифте къилай С. Алимметова икьрар кутлунна. Алай вахтунда ада, 1941-1945-йисара чехи буба Къехлера ва гила чехи стхайри хъиз, фашистрихъ галаз жунг чуьгун вичин буржи яз гъисабзава.

Сагърай чеб вири вилкегъ рухваря!

## "Каспий - 2022"

## Майданар ачухнава

## Нариман ИБРАГЪИМОВ

Образованидин жегъилрин "Каспий" форум 2011-йисуз гуьлуьн къваларив гвай уьлквейрин ва РФ-дин регионрин жегъилрин арада дуствилин, амадагвилдин, сада-садаз чпин тежриба чирунин, куьмек гуьнни ва виликди фидай рекъер жагъурунин мураддалди тешкилайди тир. Алатай йисара адан къвалах себеб яз, гъаф жегъилриз чпин уьмуьрдин, пешедин рекъер хкъадай, алакьунриз, бажарагъдиз мадни рехъ ачухдай мумкинвал хъана.

15-сентябрдиз Избербаш шегьерда образованидин ва ватанпересвилдин "Каспий-2022" форумди вичин къвалах башламишна. Ам са гъафтеда давам хъана. Ам ачухзавай мярекатда РД-дин Къилин Администрациядин руководител Алексей Гъасанова, РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель Муслим Телякавова, милли сиясатдин ва диндин крарин рекъай министр Энрик Муслимова, жегъилрин крарин рекъай министр Камил Саидова ва гъукумдин, къайдаяр хуьдай органрин, жегъилрин, жемиятдин организационрин, СМИ-рин векилри иштиракна.

Ана иштиракдай фикир аваз уьлкведин саки вири регионрай 2000-далай виниз ксари заявкаяр гана. Пешекар комиссияди абуркай 400 кас хкъана. Цинин форумда Луганскдин ва Донецкдин студентрини иштиракна. Форумдал теклифзавай проектрикай лап хъсанбурун иесийриз чпин мурадар къилиз акъудун патал 500 агъзур манатдив агакъна пул гуда.

Форумдин иштиракчийри образованидин къилин вад хиле къвалахна. Абурук аказзава: акъалтзавай несилдиз ватанпересвилдин тербия гун, гуьгъуьллубурун гьерекари вилик тухун, проектар идара ийиз чирун, медицинадин рекъай чирвилер артухарун ва информациядин жигъетдай хатасузвал хуьн, башчивал авуниз гъазур хуьн.

Къейд ийиз кланзава, ватанпересвилдин тема, дугъридани, къилиндаз элкъевена. Иштиракчийри Нурбагандоврин памятникдал цуьквер эцигна. Ахпа абур Вирироссиядин жемиятдин "Гъалибвилдин гуьгъуьллубур" гьерекаридин векилрихъ галаз гуьруьшмиш хъана. Эксперт Алиа Набуллинадиз абур "Чехи Гъалибвал", "Несилрин алакьаяр", "Зи Гъалибвал", "Чи Гъалибвилер", "Медиагъалибвал" ва "Зи тарих" хилерихъ галаз танишарна. "Медиагъалибвилекай" рахайтла, волонтерри социальный сетра вирида итиж ийидай контент гъазурзава. Абуру гъакъ тарихдин вакъайрикай гъакъикъидаказ хкъинай, жегъил несил тарихдин месэлайрин гъавурда дуьз тунин гъакъиндайни жаваб гузва.

Гуьруьшдин сергъятра аваз, "Гъалибвилдин волонтеррин" международный медиашоладин регъбер Даниил Кирпиченкоди форумдин иштиракчийр ватанпересвилдин гуьгъуьллу (волонтервилдин) гьерекари гъакъ гегъеншардатла, гьерекаридин къилин макъсад вуч ятла, гъадакайни лагъана.

Важиблу кар даварун яз, "Ватанпересвилдин тербия гудай менфятлу къайдаяр" темадай совещанини тухвана. Ана РД-дин жегъилрин крарин рекъай министрдин заместитель Сиражудин Гъалимова, Дагъустандин ватанпересвилдин центрадин директордин везифаяр тамамарзавай Рамазан Мегъамедова, жемиятдин "Рекъин тийир полк", "Росрекон", "Юнармия", "Гъалибвилдин волонтерар" организационри, республикадин шегъерин ва районрин муниципалитетрин къуллугъчийри иштиракна. Акъалтзавай несил ватанпересвилдин руьгъдаллаз тербияламишунин карда ишлемешдай

такъатрикай, къвалахдин тежрибадикай гъафбуру лагъана.

Лугъун лазим я хьи, форумдин сергъятар гегъеншбурун я. Иштиракчийриз Россиядин гуьгъуьллубурун ва "Рекъин тийир полк" ООД-дин крарикай суьгъбетна. "Дагъустанда къени крар ийизва" проектдихъ галаз танишарна. Яшайишдин рекъай гуьгъуьллубурун тухузвай къван къвалахрикай мисалар гъана. Бязи иштиракчийрин тежриба аквадай мумкинвал хъана.

"Рекъин тийир полк" ООД-дин майдандал организационри тухузвай къвалах гегъеншаруниз талуь куьруь докладар адан эксперт тир Наталья Щадринади ва Жанна Жмуради, "КиберМосква" проектдин иесияр тир Григорий ва Елена Пащенкои, PR-дин, GR-коммуникацийрин рекъай сиясатдин меслятчи ва эксперт Алена Августина, АВЦ-дин, "Культурдин волонтерар" ВОД-дин, "Лиза Алерт" ПСО-дин, "Вирироссиядин къутармишдайбурун студентрин корпус" ВОМО-дин векилри авуна. "Ина федеральный ва регионрин пара тежрибалу эксперт иштиракзава, - лагъана образованидин программадин регъбер Екатерина Абакарова. - Чна саки виридаз хуш жедай хътин къвалахдин ва ял ядай программа туькьурнава. Иштиракчийриз вири жуьредин майданрал гуьруьш жедай, сада-садаз тежриба чирдай, чпин къастарикай луьгудай шартлар тешкилнава".

Жегъилрин мярекатдин иштиракчийри Дагъустандин халкъарин Садвилдин йикъаз талуькарнавай серенжемдани чеб хушдаказ тухвана. Манидаррин ва куьлердайбурун ансамбли пара хъсан концерт гана. Гъа са вахтунда милли майданарни кардик кутунвай. Мугъманриз Дагъларин уьлкведин халкъарин хуьрекьихъ, парталрихъ, сеняткарвилерихъ, искусстводихъ галаз таниш жедай мумкинвал хъана.

Гъар юкьуз жегъилар тивар-ван авай инсанрихъ галазай гуьруьшмиш жезвай. Къезил атлетикадай паралимпиададин гъалибчи, Россиядин куд рекорддин иеси, 3 сеферда уьлкведин кубок къачур Абдул Вагъабова, какахъай женгерин пагъливан, Европадаин ва дуьньядин чемпион Мугъаммад Эминова, азаддиз кьуршухар къунай Россиядин чемпион, дуьньядин кубокдин призер Арсланбег Алиева спортдикай, сагълам уьмуьр тухуникай, уьлкведин итиж хуьн патал чуьгуна кланзавай зегметдикай ихтилатна.

Дагъустандин гъосунверситетдин ректор, вузрин ректоррин советдин председател Муртазали Рабаданова хъ галаз къиле тухвай гуьруьш жегъилар патал лап метлеблуди хъана. Къве тереф патални хуш гъалара къиле феий ачух суьгъбетда аллимдини жегъилри хейлин месэляяр веревирдна, чпин фикирар лагъана.

М. Рабаданова жегъилриз университетда студентри идара авуни къайдайкай, вуздин жегъилрин крарин рекъай комитетдикай, студентрин илимдин обществодикай ихтилатна. Комитет 1999-йисуз тешкилайди я. Алатнавай йисара ана къвалахай студентрикай гележегда министрар, бизнесменар, жемиятдин башчийр хъана.

Форумдал 15 номинациядай жегъилрин проектриз килигна ва нетижада 16 кас гъалибчийр яз гъисабна. Абуруз, санлай къачурла, 4 миллион манатдилай виниз пулар гуда. РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель Муслим Телякавова гъалибчийрив пулдин сертификатар вахкана. Гъакъни яратмишдай, спортдин, гуьрчегвилдин ва медиадин конкурсра гъалиб хъайибурни къиметлу пишкешралди къейдна.

Эхирдай Дагъустандин сегънедин гъетери жегъилриз хъсан концерт къалурна.



Лезги хуьрер

# Зи кьибле я, пир я Чпир

Эйваз ГУБЛАЛИЙРИН, шаир, муаллим, Азербайжандин писателрин союздин член

Мегьарамдхуьрй Ахцегьиз фидайла, Келе пата, кьакьан пелел пуд вышка алай иер са хуьр аквада. Инаг Кцлар райондин Чпир хуьр я. Чи гьенелай Шагьдин куклушар, Шалбуз, Гатун дагь, Жалгьандин пел, Кьулан вацц, Гиляир, Кьуюстанар, Мегьарамдхуьр гьапаллайбур хьиз аквада. Гьар экуьнахь салай и иервилериз вил вегьейла, рикел хайи чилиз бахшнавай бендер кьведа:

*Салам гуда хайи чилиз,  
Хурал туна гьил.  
Бес накьвадиз, бес Ватандиз  
Агьуздачни кьил.*

И макьалада аз, играми газет келзавайбур, кьез зи хайи хуьруькьай ихтиллатиз кланзава. "Чпир" гаф "чи" ва "пир" гафарикай арадал атанвайди яз гьисабзава бязибуру. Амма "пир" мусурман динди гьанвай гаф я. Чпир иниз Ислам дин кьведалди авай хуьр тирди ина амай сурари, кьванери, адетри субутзава. Мумкин я, адан твар Албаниядин чилб тайифадин тварцелай арадиз кьезва. Гьар гьикл ятлани, иер, мугьманар клани лезги хуьр я.

Мублагь чилералди, берекат квай никлералди, багьларалди, алиралди, манидаралди, сейли инсанралди твар-ван авай хуьрерикай сад тир Чпирин хуьр Ясаб, Пирал, Кириг, Лечет, Цийихуьр, Манкьулидин хуьрерин юкьва ава. Ам Кцларин сур чаварин, дегь хуьрерикай я. Анин патав кьакьан пелел яшар тецир сурар, гьакни са шумуд чкадал хуьруьн амуькьаяр ала. И сурара мусурман диндин, гьакни хашар алай сурарни гьалтзава. Ибур Исламдай виликан чаварин, Албан девирдин сурар я лугьуда.

Хуьр са шумуд чкадал хьана. Никлер цадайла, квалер эцигдайла, эгьунунар ийидайла, хуьруьз зурба тарих авайди аквада. Ина чиликай ири куьшуьяр (еке гичинар), хьенчин кьапар, яру керпичар, яракьар хьатда. Тарихдин чешмейрани Чпирин твар дуьшуьж жезва. Академик А. Сумбатзадедин, А. Бакиханован, Алкьвадар Гьасанан эсерра и хуьруькьай, ана фенвай ягьунрикай ихтилатарнава. Хуьлукьъви Гьажи Мегьамед хан кьилеваз 1837-йисуз Келе патан лезгийри хкажай Кьубадин гьулгьуладин штаб Чпирдал хьана, адан планар Чпирин мисклинда тукьурнай.



Чпир хуьруьн аьунар

ли" (кьуьл маса гудай чпирви) хьиз машгьур я. Хуьре пирер, инсанри икрамдай чкаяр пара ава. "Кьуьзюь пир", "Бибиназ", "Челедин пир", "Шейх Махьсудан пир"... Тварар аламачир пирен клунтлар, тарарни ава. "Кьуьзюь пир" хуьруьн агьа кьиле ава. Адан хурал 7 рекьин пел ала. И пел аламаддин чка я. Инал 7 патай техилар хьизвай рекьер галкьизва. Исятдани кьуьл кландайбур инал кьведа. "Кьуьзюь пир" ири тарарин юкьва авай са клунт я. Кьурагь йис хьайила, хуьруьнбур и клунтлал кьведай. Пешалай, гудул хуьре экуьурна, садакьаяр инал пайдай. Чи ийкьара пешапар амач, амма хуьруьн яш хьанвай дишегьлияр гилани и клунтлал фида, тлуьнар гьазурда, анаг сувагьда... Зи фикирдалди, "Кьуьзюь пирел" ийизвай икрамар мусурман дин кьведалди авай, гилани халкьди хуьзмай ибадатар я. Амма чи ийкьара анал анжах Исламдин дуьярар келзавая.



"Чладин кьван"

Хуьруьн кимел, рекьин кьерехдал кьен ичи са сандух хьтин зурба кьван алама. Рагьмет хьайи алим, писатель Фейруз Беделован "Миф" романда пешапайдикай, мажусийрин девирда гьуцариз дад авуникай хьсандиз кьхенва. Лугьузвайвал, "Кьуьзюь пирелай" хтайбуру и кьванциз яд цадай, Аллагьдивай марф тлалабдай. И кьван са тлимил чап квай чкадал ала. Адан винел гьевечи 2 суклра кьван авай фурар ала. Фурар сал (дар, гьуьтлуь) кьацла сад-садахь галкьурнава. Чи кьунши, яшар 100 йисарив агакьзавай Абдулманаф бубади и кьван дарман кьван я лугьуда. Адал аялар ацукьайла, хьел кьведа. Вино кьилевай фуруз цайи яд, авахьна, агьа кьилевай фурув агакьайла, ам, дуьяр авуна, начагьбуруз, свах тладайбуруз гудай.

"Бибиназ" дишегьлидин сур я лугьуда. Хуьруьн патавай карвандин рехь физвай, адаз гилани Лавардин (деведин) рехь лугьуда. Лавардин рекьел атай карванди Пархьар клама ялар ядай. Анай Чпирдал ва маса хуьрериз чпив гвай нафт, кьел маса гудайбур кьведай. Бибиназни девейраллаз ихьтин затлар маса гуз атай са дингьлидин руш тир лугьуда. Хуьре рагьметдиз феий ам деве ацукьай чкадал кучукна.

"Челедин пир" ири, кьакьан кьван я, вичелни арабдал кьхенвай кьхинар ала. Юкьвай твек ава. Инай тлал-квал авайбур акьатда. Гьевечи са теквенда михи ният авай вири гьакьда лугьуда.

Чун аял члавуз бадеди пирерал тухудай. Анагар михьдай, дуьярдай, Аллагьдивай дуьньядин саламатвал тлалабдай. Лугьудай хьи, пирел феийла, са шумуд юкьуз свияй

пис гафар акьудун гунаг я. Имни тербиядин са рехь тир жеди. Зи рикел алама: пирерилай фидайла, секинвал хуьдай, хьвана фидачир, михьивал хуьдай, икрам ийидай. Амма гила пирериз "туш" лугьудайбур пара хьанвайвилей, анрал физвайбурни тлимил аквада.

Хуьруьн уьруьшрин тварар ихьтинбур я: Замкар, Зарков, Гьемелар, Ирид рекьин клам, Бубани хва кьван хьайи чка (кьванерни ама), Жибетлан квалер хьайи чка, Кьантлар, Вердин етек, "Валкьа", Ланж (яд кьаткидай чка), Тамудин гапал, Тек бахчадин клам, Чгагьран клам, Цегьерин клам, Пуд хьархьун тар авай ник... Хуьруьн пелер: Чархидин пел, Цлуклан пел, Цеквенан пел, Мешан пел, Сикрен клунтлар, Рекьин пел... Виликан багьлар хьайи чкаяр: Саламан багь, Меликан багь, Эбедан багь, Алисманан багь, Сулейманан багь...

Хуьруьн пуд пад пара ири тушир тамар я. Зи аял береди и тамара гьил-квач галуьк тавур кьван, тар амач. Март акьатайла, десте-десте аялар гьверер нез и тамариз фидай, ахла некияр, мерейар, кичикар, чумалар, клерецар, шумьгар нез, хутар ргаз фидай чун. Зулунзи гьардаз вичин пич авай, кьарникьузар, хуькьуриз, недай. И тамар чи витаминрин склад тир. Гилан аялар садни аквазмач анра.

*Ашукь хьанай члехи Шагьдин*

*Чалма алай кьилел зун.*

*Ашукь хьанай Чпир хуьрел*

*Зи кьеб хьайи чилел зун.*

*Клан хьана заз уьмуьр гьализ*

*Михьиз, дириз, булах хьиз.*

*Клан хьана заз уьмуьр гьализ,*

*Хайи чилин дамах хьиз...*

Хуьр клунтлал алайвилей булахар мукьварал алач. Хуьруьз Члакардилай (Кцлар районда авай са хуьр) члехи хвал тухванва. "Чпир-Члакар кьанал" твар алай и хвалакай са шумуд хуьруьн агьалийри менфят кьачузва. 2005-йисуз Урусатдин Находка шегьерда авай са сая чпирвиди, Рамазанов Гуьлмурадан хва Агьамурада, вичин пулунихь Шагьдин ценерай хуьруьз яд гьана. 25 километрдин яргьай хуьруьнвийри, 40 юкьуз мелер авуна, яд гьанай. Алай члавуз Мучугьрин хуьрй Чпирдал гьукуматдин харжарихь жемьятдин куьмекни галаз хьвадай яд гьанва.

Ватандин Члехи дяведи, вири уьлкведиз хьиз, и хуьруьзни пара тадияр гана. Хуьр саки чклана. Дяведин ягьунрай лап тлимил ксар хтана. Хьуьтлуьз каш хьуникди хуьр арандиз куьч хьана. Дяведилай гьуьгьунин йисара хуьре 500-дав агакьна инсанар амай. Исятда Чпирдал 280 квал, 1300-дав агакьна агьалияр алама. Ялама, Набрань, Лежетар, Худат ва маса хуьрера, шегьерра, уьлквейра, вишералди чпирвиар ава. Каспийск шегьердин базардиз феийла, заз жув лап чи хуьруьн кимел атай хьиз жедя. Гьакьван гзаф чпирвиар ава ана.



Хуьр твар-ван авай, элдиз чидай ксаралди машгьур я. Советрин девирдин полковник Ибадулла Рустамов и хуьруьнви я. Профессор Кьамбай Ханмамедов, адан пуд велел - Тофик Ханмамедов, Октай Ханмамедов, Зерифа Ханмамедова пудни профессор я. СССР-дин лайихлу муаллим Зал Залов, алай члавуз Урусатдин Яракьлу Кьуватрин полковник Магьир Веледов, Ленинградда авай машгьур художник Фаргьад Бегов, манидар Жемила Залова, Азербайжандин яракьлу кьуватрин министерствода квалахзавай майор Сабрулла Гьажимурадов, нафтлдин Академиядин доцент Дуьнямудин Аскеров, "Уфуькь-С" твар алай виридуьньядин халкьарин члалар чирдай проектдин лезги сектордин куратор Офеля Яхулова чпирвиар я. Яракьлу кьуватрин жергейра кьуллугьзавай жегьиларни ава. Кьарабах патал кьиле феий ягьунра и хуьрй 6 кас телеф хьана: кьвед - виликдай, кьуд - мукьвара хьхьай дяведа. Рагьметрай чпиз.

Хуьре са шумуд сихил ава: Абдуллагьар, Кулларар, Кламарар, Бардияр, Яваяр, Ривитар, Хенжелар, Эхтерар, Гьесенар, Кьачаяр, Гьвейиар, Теверар, Талишар ва масабур.

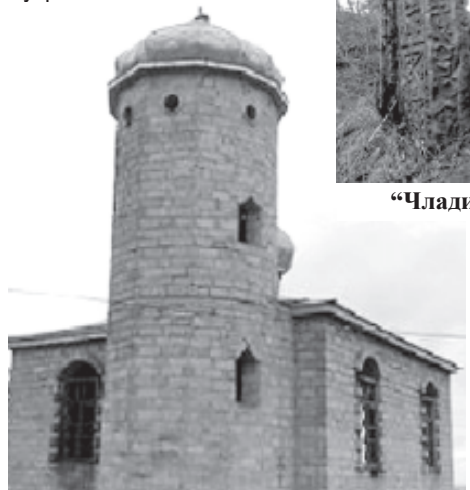
1937-йисан августдин са ийфиз 6 чпирви суьругьундиз ракьурнай. Туркияда диндин рекьай университетда чирвилер кьачунвай Адилхан эфенди, феки Магьмуд - дингьлияр, Гьажи Мансур, Алибуьтай, Хандаш - мулкар авай ксар, Тимирханны ажуз кесиб тир. Хьилерин хуьрй хкведайла, советрин аскерар акур касди "яру фес алайбур... кьведа, яру фес алайбур..." лугьуз, ихтилатарна кимел. Компартиядин хуьревай тешкилатдин члехидани, коммунистикой агьанатна лугьуз, фугьара элкьвена техкведай чкадиз рекье тунай. Ругуд касдикай Хандашни Магьмуд элкьвена хтанай.

Ибур накь хьайи крар я. Бес кье вуч ава? Жуван аял члавни кьенин югь гекьгайла, са кьадар дигьшилер хьанва. Пис, хьсан, Чун, суварар хьайила, виридан квалериз фидай. Гилан аялар лагьайтла, лап мукьвабурун квалеризни физвач. Хуьруьнвийри агьзур йисаралди арадиз атай чи халкьдин хьсан адетар хуьзма. Сад рагьметдиз феийтла, суркуьл гьазурун, мугьманриз чай-фу гун, сур атлуьзвайбуруз тлуьн тухун хуьруьнвийри ийизва. Иесидиз и кардикай гьич хабарни жедяч. Ихьтин адет лап тлимил хуьрера ама. Пара чкайра иесиди вичин харжйрихь кьуншидин квалел тлуьнар гузва. Хуьруьнвийрин арада гьевечи-члехи чир хьун ама, гьавилей берекатни ава. Мугьманрал рикл алай эл я.

Хуьре клуб, ктабхана, медпункт, юкьван мектеб ава. Хуьруьв агакьдай пелел телефонрин, телевиденидин пуд вышка ала. Хуьруьз регьят, иер шегьре рехь тухванва, кьирцанва. Электронный АТС-ди элдиз кьуллугьзава, интернет кардик ква. Цикай дарвал хьайи хуьре 30 чкадал булахар хьанва. Кларас куникай динж хьанва - газдалди таьмин я. Тек са мектебдин дарамат члуру я, ам цийи-кля тукьлуьр хьувун патал гьар йисан пландик ква лугьуда, амма аквадай са дегьшвални авач. Лугьун хьи, Кцлар райондин 4-5 хуьре цийи, кьенин ийкьан тлалабунрив кьадай мектебдин дараматар авач. Чпирни абурун арада ава. ИншаАллагь, гьамни жедя. Хуьре фермервилер вилик фенвай са шумуд майишат ава. Чпирар цийи квалер эциг хьийизмай хуьрерикай я.

Гьар йисуз са шумуд жаван вузрик экечи-зава. Хуьруьн мектебда хайи члалал 9-классдал кьван гьафтеда са тарс ава. Лезги члалан муаллим Фейзулла Хидирова Кцларин педтехникумда лезги члалан муаллимар гьазурдай факультет акьалтларна. Виликдай ихьтин техникумни авай Кцлара.

Хуьре яшайиш патал хьсан шартлар пара ава. Чпирвиар пара зегьметдал рикл алайбур я. Са агьзурдав агакьна малар хуьза. Хуьруьнвийри 1200 гектардин майданра никлер цазва. Эхирдайни лугьуз кланзава: ша, илифа Чпирдал, мугьманрал рикл алай хуьруьз!



Хуьре эшигзавай цийин мисклин

Советрин девир атайла, 1926-йисуз тукьлуьрай сиягьрай малум жезвайвал, Чпир Кцлар райондин члехи 5 хуьруькьай сад тир. А члавуз ина 1210 агьали авай. Хуьруьнвийрин кеспи никлер цун, салар кутун, малар хуьн тир. Хуьруьхь гьам аранда, гьамни дагьда чилер авай. Хуьруьн кьуд пад чуьхверрин, ичерин, пинийрин члехи багьлар тир. "Чпир ич", "Чпир кьал (чуьхвер)" лугьудай сортар гилани чи салара ама.

Хуьре алай члавузни 1200 гектардив агакьна никлер цазва. И хуьруьн лакаб Кьуба патан вири халкьарин арада "буьгда сатан чпир-



Х. АГЪМЕДОВ, пенсияда авай муаллим,  
Гелхенрин хуьр

# Ам виридан мектеб хъана

ИкI, пулунин такъатар тIмил серф авун патал Чехи хуьрера школаяр ахъайиз башламишна. 1932-йисуз Гелхена 7 йисан школа ачухна. Иниз къунши хуьрерайни аялар къвез хъана. Абурун къадар къвердавай артух жезвай. Цийи школа ачухунихъ галаз сад хъиз, аялриз юкван къайдадин къулайвилер авай цийи школани эцигна. Адан сифте директор гелхенви Гьасанов Рамазан хъана.

1935-йисуз ирид йисан школадин сад лагъай выпуск хъана - вири 10 кас. Чкадин кадрияр гъазурунихъ галаз сад хъиз, гъукуматди дагъвийрин балайриз урус чIал чирунизни къетIен фикир гана. 1947-йисалай 1952-йисалди школадин урус И. Сатайкина регъбервал гана. Адалай къулухъ чи школада 18 кас урус ва маса миллетрин векилри дагъдин четин шартIара намуслудаказ кIвалахна, лезги балайриз урус чIал чирна, чи хуьруьнбур, абурун веледар урус халкъдин культурадихъ, ацукъун-къарагъунихъ галаз танишарна. Абурун чи хуьрляй вилерал кIанивилинни инсанвилени нагъв алаз хъфена. Къени а вахтунин аялрин рикIелай чпиз тарс гайи урус муаллимар алатзавач. Келунин карда амайбурулай тафаватлу хъайи бязи аялриз бегъем яш жедалди столдихъ ацукъун къисмет хъана. 7-класс куьтягъай Камалдинов Мегъамеда, Рагъимов Абдуллади, Мегъамедов Рашида ва Магъмудов Салигъа чпиз келвай школада жуьреба-жуьре предметрай тарсар гана. Ахътин муаллимрин чирвал хъажун патал Махачкъалада, Буйнакскда, Дербентда, Ахъгъея, Къасумхуьрел махсус са ва къве йисан курсар ачухнавай. Гъажикъадиров Абдурагъима, Мусаева Месмера, Къурбанисмаилов Къурбанисмаила ва Гьасанов Рамазана гъахътин курсар куьтягъна.

Ирид йисан школа кардик акаатай сифте йикъалай башламишна, школадин къвалев интернати ачухнавай. Школадихъ куьмекдин гъвечли майишатни авай. Интернатдиз Гелхен дередин вири хуьрерай аялар къвезвай. А вахтунда ам виридан мектеб хъана. Вичин мумкинвилериз килигна, интернатди дарвиле авай, я тахъайтIа, зегъметкешрин аяларни гъукуматдин патай пулсуз тIуьник кутунвай.

Им чи хуьруьн тарихда лап хъсан вахт хъана. Хуьре, чеб анин берекат тир, жегъилривай чпелай вири патарихъай чешне къачуз жедай къад касдив агакъна чуруяр квай агъсакъалар, 7 йисан школа, ктабхана, цин станция, токдин регъвер, гарун радиостанция, хъсан диб квай колхоз авай.

Дяведин йисарин вилекан пятилеткайра культурада тамамвилелди революция квиле фена. Гъукуматди вири жегъилри мажбуридаказ школайра келунин къарар къабулна. Идахъ галаз сад хъиз, школаяр эцигиз башламишна. 1939-йисуз муаллимрин коллективдин, аялрин ва хуьруьнбурун куьмекдалди школа патал юкван къайдадин къулайвилер авай къванцин дарамат эцигна.

А вахтунда школада патан гзаф муаллими кIвалахзавай. Къепирдилай - Цмиев Мегъамеда, Исабегов Гъажимирзеди, Алимов Агъакерима, Османов Осман. Киридай - Гьасанбегов Тажикина, Шагъмарданов Абдулмухсина. Штулай - Эфендиев Магъмуда. Ялахъай - Алиярлов Агъаризади ва Кезима, Султанов Шихнесира. Филляй - Мегътиев Зейдуллагъа, Алиев Мамеда, Къурбанов Мирмета, Гъарунов Далгата. Къучхуьрай - Рамазанов Нажмудина. Хуьрехуьрляй - Латифов Рамазана. Ашай - Мегъамедалиев Бакара, Муртазаев Мегъамедбакиди, Мусаев Гъажимирзеди, Къасумов Алиди, Рамазанов Абдуллади, Магъмудова Жавагъира. КIутIулай - Мегъамедов Велиюллагъа ва хейлин масабур, гъакI маса пешейрин къуллугъчийри гъакъисагъвилелди зегъмет чIугуна.

1954-йисуз Гелхенрин ирид йисан школадиз юкван школадин дережа гана. Адан квилени хуьре сифте квилени образование, чирвилер, беденда къуват авай жегъил Магъмудов Магъмуд муаллим хъана. Ам коллек-

тивди хушдиз къабулна. Къвердавай школада келзавай аялрин къадар артух жезвай. Интернатда кIвалер бес жезвачир. Виликдай интернатда авай аялар, чкаяр бес тежез, хуьре килди ксарин кIвалера авай. Библиотекадин кIвал, мастерскояр, спортзал - ибуру вири цийиз эцигна кIанзавай. Школада патал хуьрерай атай муаллимарни гзаф авай. Гъабурузни общежитияр эцигна, яшайишдинни дуланажагъдин шартIар яратмишун лезим тир. Виликан ирид кIваликай ибарат школади юкван школадин игътияр таъминризавачир. Сифтени-сифте гъеле зайифзамай келунрин база мягъкемарна кIанзавай. И кар патал пулунин еке такъатар герек тир. Амма жегъил директор хиялар ийиз акъвазнач. Ада школадин работникрин, келзавай аялрин ва хуьруьнбурун куьмекни галаз лезим вири чкаяр эцигна.

1954-йисуз юкван школа куьтягъай аялрин сад лагъай выпуск хъана. Абурун вири 14 кас авай.

Муаллимрихъ галаз къуьн-къуьне аваз школа патал техникий работникрини зегъмет чIугуна. Гъеле школа пардалди чими ийдалди хейлин йисара школада техникий яз кIвалахай Агъмедова Зубеята, Якубова Седефа, вичин гъилелай интернатдин аялриз хейлин йисара фу гайи Шагъсейнова Марияна ва адалай гуьгъунин йисара кIвалахай Мусаева Байранкъиза, са шумуд йисуз школадин къаравулвал авур Шиндиев Гъажирамазана, завхоз ва шофёр хъайи, школа патал гзаф зегъмет чIугур Гъажирамазанов Къулбанмагъамада, бухгалтер Эмиргъамзаев Мислима муаллимрин ва аялрин патай еке гъуьрмет къазанмишна. Вири и кIвалахрик сифте муаллимрикай сад, ахпа школада гар жуьредин къуллугърал хъайи, умуьрлух школадихъ рикI кайи Мегъамедов Рашидани Чехи пай кутуна.

1966-йисуз, залзала хъайи вахтунда, Белиждин ракъун рекъин эцигунардай бригадиди щитрин къве корпус хъаж хъувуна. Чухсагъул чпиз. Ида кIвалахда хейлин дегишвилер туна: келун са сменадал хъана, кабинетрин къайдада тарсар тухудай мумкинвал гана. Школа вири патарихъай тарсара ишлемишдай лезим тадаракарлди таъмин тир.

1970-йисуз В.И. Ленин хайи йикъалай инихъ 100 йис хъуниз талукъарнавай соцсоревнованидин нетижаяр къурла, къазанмишай агалкъунриз килигна, школадиз Къурагъ райсоветдин пайдах гана. Гила ам гъар йисуз эхиримжи зенг ядайла, 11-класс куьтягъзавай аялри эстафета яз, 10-класс куьтягъай аялрив вахкуз ва чебни школадин хъсан адетриз вафалу жеда лагъана гаф гузва.

1965-1970-йисара муаллим Гъажикъадиров Абдурагъима школада авиа- ва ракетомодельный кружоктар тешилна. И вахтунда школадин тIвар мадни виниз хъаж хъана. Аялри тукъуьрзавай самолётрин ва ракетайрин моделри республикада тешилнавай аялрин агалкъунрин выставкада 1-чкаяр къуна, абуру къени гъана ама. А вахтара лезги районин школайра ихътин кружоктар авачир. Чи аялри неинки районрин, гъакIни шегъерин школайрин арадани 1 ва 2-чкаяр къазвай. Абуру хайи школадиз 300-далай виниз I дережадин дипломар, грамотаяр ва кубоктар хъанай. Самолёттар цава чилелай идара ийидайла ва Чехи моделрин ракетаяр цавуз ахъайдайла, иллаки аялрин ва кIватI хъанвай инсанрин гъейранвилехъ къадар жедачир. Чпин ракетаярни самолёттар гваз аялри районда жезвай Чехи мярекатрани иштиракдай. Чпихъ и рекъия хъсан тежриба хъайи Х. Магъмудов, Р. Мегъамедов Р. Гъажикъадиров, И. Усеев, А. Къурбанисмаилов, З. Агъмедов ва кружокрин маса членар Москвада ВДНХ-да ва Вирисоюздин пионерин "Артек" ва "Орлёнок" лагерра ял ягъун патал путёвкайриз лайихлу хъана. И йисара школада келзавай аялрикай медалистрин къадарни артух хъана.

Вири и агалкъунар Магъмуд муаллимдин тIварцихъ галаз алакълу я. Эхъ, ам гъакъи-

къидаказ школа патал халкънавай кас хъана. Чехи тежриба, дерин чирвилер, камаллувал, кIвалахдай ашкъи - гъевес аваз, адавай юкван мектеб тешилиз ва 33 йисуз юкван адаз виклегъдиз регъбервал гуз хъана. Магъмуд муаллим республикадин педагогрин жергеда фадлай еке тIварар гуниз лайихлу хъанвайбурукай сад тир. Анжах ам садрани а тIварарихъ, я къулайвилерихъ калтунгач. Ам, анжах квил вине къуна, такабурулудаказ вичи хъанвай, вичел къисметди тапшурмишнавай кIвалахдин тик жигъиррай инанмишвилелди вилик фена.

Школада хейлин йисара завучвиле кIвалахай Рагъимов Абдулладини зурба зегъмет чIугуна. Ада вичин вири къуватар жегъил муаллимар педагогикадинни методикадин рекъия халис пешекарар хъун патал, галатун тийижиз зегъмет чIугуна. Ихътин хъсан гафар чеб къени аялриз сейли тир, чпел аялрин рикI алай Рагъимов Мегъамед ва Гъажигъмедов Ширинбег муаллимрикайни лугъуз жеда.

Школа ва хуьр виликди фин патал рагъметлу Камалдинов Мегъамед муаллимдини еке зегъмет чIугуна. Иллаки - Ватандин Чехи дяведа ва маса дявейрани женгера телеф хъайи инсанар, хуьруьн тарих хъидайла. Адан зегъмет хуьр ва школа амай къван вахтунда виридаз гъар юкъуз аквада.

Эгер 1970-йисара школада 380-дав агакъна аялри чирвилер ва тербия къачуз-вайтIа, эхиримжи йисара, яшайишдинни дуланажагъдин шартIар себеб яз, аялрин къадар къуд сефердилайни тIмил хъанва. ЯтIани, эгер 1954-йисуз школада чи хуьрляй квилени образование авай анжах са касди кIвалахзавайтIа, къе педколлективда авай муаллимар вири чкадин пешекарар я. Са вахтара савадлу ксар къериз-цIаруз авай хуьре къе квилени ва юкван чирвал авай пешекарин къадар 200-лай виниз алатнава. Къе чавай намуслудаказ школада кIвалахай, умуьрдин Чехи пай аялриз чирвал ва тербия гуни рекъиз бахшай чи хуьрляй тир муаллимрин тIварар къун тавуна жедач: рагъметлу Р. Гъасанов, Р. Гъайдаров, М. Мусаева, М. Рамазанов, К. Къурбанисмаилов, С. Магъмудов, Дагъустан АССР-дин ва РСФСР-дин лайихлу муаллим С. Магъмудов, Я. Мегъамедрасулов, М. Камалдинов, ЦIуд йисуз школадин директорвиле кIвалахай Р. Гъашимов.

Эхъ, патарив гвай хуьрера 9 ва 11 йисан школаяр ачухдалди Гелхенрин юкван мектеб виридан хъана. Къве агъзурдав агакъна аялри и мектеб куьтягъай акулбалугъвилени аттестатар къачуна, чпин хуьрера ва Россиядин къуд патарив шегъерани хуьрера зегъмет чIугвазва. Абурун къегайвилени зегъметдикай чна гъамиша газетрин чинрай келзава.

Вичин 100 йисан умуьурда школа куьтягъайбурун арадай, колхоздин работийдилай башламишна, райондин ва республикадин дережадани аваз кIвалахай регъберар акъатна. Шумуд цIудралди духтурар, инженерар, хуьруьн майишатдин къуллугъчийр, МВД-дин ва военный рекъия инсанар, майишатдин гъи хиле хъайитIани кIвенкIвечивал къазанмишай рухваяр ва рушар хъана.

1966-йисуз залзала хъайила, работийрин общежитидин къайдада щитрикай эцигнавай, са къати гар хъайитIа, ярх жедай къайдадиз атай школадин дараматдин чкадал къе алай аямдин истемешунар фикирда къуна эцигнавай, 100 аялди келдай къве мертебадин имарат ва Чехи спортзал хъаж хъанва.

Школадин педколлективди, къуьн-къуьне аваз, са хизанди хъиз, чпел тапшурмишнавай кIвалах намуслудаказ квиле акулудазава, чирвилерин рекъия гъукуматдин милли проект дурумлу зегъмет чIугуналди кардиз элкъуьрунал алахънава. Инанмиш я, и кар абурулай квиле акулудазава алакълени ийида.

И макъалада тIварар къунвай хейлин работникар къе чи арада амач. Рагъмет хуьрай чпиз.

Абад АЗАДОВ

Советрин девирда Дагъустандин нафтладинни газдин хел республикадин экономика вилик тухузвайди, промышленностдин къазанжияр арадал гъизвайди, са шумуд шегъердин, поселокдин агъалияр къвалахдалди таъминарзавайди тир. Къе, гъикъван гъайиф къведай кар ятлани, акъ лугъуз жедач. Республикада нафтладин буругърин къадар хейлин тимил хъанва.

Гъа виликдай хъиз нафтладин "Роснефть-Дагнефть" компаниядин (гила адаз икъ лугъузва) кар алай къвалах нафт, газ хуудуникай, абур маса чкайриз рекъе туникай ва маса гуникай, разведкадин серенжемар къиле тухуникай, буругъар эгъуьнуникай ва нафтладинни газдин мяденар пайгардик кваз хуьникай ибарат я. "Дагнефтьдин" умуми капиталдин 68,7 процент "Роснефть" компаниядин гъиле ава.

Алай вахтунда республикада нафтни газ хуудзавай 52 буругъава. Йисалай-суз абурун ва гъасилзавай нафтладинни газдин къадарни тимил жезва. Мисал яз, 2016-йисуз 105, 4 агъзур тонн нафт хуудна. Им пландилай саки 6 агъзур тонндин тимил тир. Ихътин гъалари коллективдиз 49,3 миллион манатдин зиян гана. 2017-йисуз къвалахдик са тимил юзун акат хъууна ва нефтяникар 3,3 миллион манатдин къазанжияр иесияр хъана.

2019-йисуз хуудзавай нафтладин къадар мад 29,4 процентдин тимиларна. Алай вахтунда компанияди нафтладин 32 мяденда нафт хуудзава ва анра буругъар язава. Республикадин мулкарал тухузвай разведкадин къвалахар лап тимил ятлани, нафтни газ квай чкаяр жагъанва. Ихътин са шумуд чкада мяденар къвалахдик кутадай эхиримжи крар ийизва.

## Гележегдин мумкинвилер



Газдикай рахайтла, эхиримжи йисара ам хуудун 6,5 процентдин кхаж хъана. Месела, 2016-йисуз хуудай газдин конденсатди 180 агъзур тонн тешкилла. 2017-йисуз конденсат 4,1 процентдин гъаф хуудна. И жигъетдай Дагъустандихъ мадни хъсан мумкинвилер ава. Пешекаррин гафаралди, углеводороддин ресурслал гъалтайла, Дагъустанди Кеферпатан Кавказда сад лагъай чка къазва.

Эхиримжи къвед-пуд йисуз "Росгеологиядин" пешекарри Кеферпатан Кавказдин федеральный округда лицензияр авай ругуд участкада чилин къатар ахтармишунин, нафтни газ, металлар (цур, къизил, эцигунардай материалар) квай чкаяр ва абурун запасар чирунин къвалахар къиле тухвана. РАН-дин ДФИЦ-дин геологиядин институтдин илимдин къилин къуллугъчи, геологиядин минералогиядин илимдин доктор Василий Черкашова малумарайвал, Кеферпатан Кавказдин вири регионрикай Дагъустан къилди къейд ийиз жеда. Дагъларин уьлкве фадлай нафтладинни газдин регион яз гъисабзава. 1970-1980-йисара республикада 2,5 млн тонн нафт ва 1,5 миллиард кубометр газ хуудзавай. Эхиримжи вахтунда уьлкведа къиле феи бязи вакъаяр себеб яз, Дагъустандин нафтладинни газдин промышленностди вичин еришар хейлин явашарна. Хуудзавай «члулав къизилдин» къадар 150 агъзур тоннда ахватна.

Алимди лугъузвайвал, алатай вахтара нафт квай къатарай адан 25-30 процент хуудзавайди тир. Ахпа мяден вахтуналди агалзавай. Гъикъ лагъайтла, чилин лап дерин къатарай нафт хуудун багъаз ва четин акъваззавай. Гила Губкинан тварунихъ галай нафтладинни газдин институтди чиликай нафтни газ хууддай цийи технологияр теклифзава. Абуру, пешекарри хиве къазвайвал, нафт квай къатарай 50 процентдилай виниз нафт хууддай мумкинвал гузвалда.

Чна винидихъни къейд авунвайвал, "Росгеологиядин" алмирини тестикъарзавайвал, Дагъустандин чилин къатара янавай буругърив гекъигайла, Каспий гъуьлуьн къене (шельфда) авай нафтладинни газдин запасар са шумуд сеферда гъаф я. Шельфдин 70 процент Каспий гъуьлуьн Дагъустандин сергъятдал гъалзава, яни запасри 820 млн тонн нафт ва 740 млрд кубометр газ тешкиллава. Вучиз ятлани ихътин мумкинвилекай гъелелиг менфят къачузвач. Амма шельфдин 30 процент ацалтзавай Азербайжанди, Къазахстанди ва Туркменистанди чпин мулкар хуудна нафтни газ хуудзава. Абуру гъатта чи республикадин сергъятдиз мукъва чкайраини "члулав къизил" хуудзава. Икъ амукъайтла, Дагъустандин (Россиядин) нафтладин ва газдин запасрин са пай, къунши республикаяр себеб яз, квахъда.

В.Черкашова лугъузвайвал, чиликай ва гъуьляй нафтни газ хуудун тимил я, абур гъалдай карханаярни герек я. Гъайиф хъи, Дагъустанда ахътин заводар авач. Шельф кардик кутаз хъайитла, экологиядиз талуьк хейлин месэлаярни гъална къанзава. Республикадин гъукумат са квел ятлани вил алаз вучиз акъвазнаватла къил акъатзавач.

Дагъустандин чилин къаник нафтладинни газдин такъатар гъаф квайди пешекарриз фадлай малум я. Абуру гъисабзавайвал, Каспий гъуьлуьн къерехра ва шельфда нафтладинни газдин еке запасар ава. Икъ ятлани, Дагъустан Республикадин вири мулкар, буругъар яна, дикъетдивди ахтармишнавач. И нукъсан арадай акъудун патал 2040-йисалди Дагъустандин чимивилинни энергетикадин комплекс вилик тухудай стратегия тукълуьрнава. Ам кар алай пуд паюникай ибарат я. Эгер и стратегияда къалурнавай крар уьмуьрдиз кечирмишдайвал хъайитла, республикада чиликай хуудзавай углеводороддин къадар 15 миллион тонндив агакъариз жеда. Гъелбетда, и кардиз члехи инвестициярни герек къведа. Абуру такъайтла, планар гъа планар яз амукъда.

## Цийи набатат ахтармишда

Республикадин лежберар горчица (чилиь экъечдай ва вичин дувулкай хуьрекдихъ галаз ишлемишдай кудай затъ гъазурдай набатат) гъасилунив эгечнава, хабар гузва РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводин пресс-къуллугъди.



Идарадин векилдин гафаралди, и йикъара Дагъустандин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министрдин сад лагъай заместитель Шарип Шарипов къвалахдин рекъай Хасавюрт райондиз мугъман хъана ва муниципалитетдин хуьруьн майишатдин управленидин начальник Идрис Загалов ва РД-дин багъманчийрин союздин регъбер Сайдулла Орусханов галаз горчица цунин къвалах къиле физвай гъал ахтармишна.

Идрис Загалован гафаралди, 2022-йисуз зулун магъсулар цазвай майданар Хасавюрт районда 2 агъзур гектардилай гъаф гегъеншарна-

ва, анжах техил ина 19 агъзур гектардин чилел цадайвал я. Алай вахтунда районда зулун магъсулар цунин къвалахдиз гъазурвал акъазва.

Горчица цунин проект теклифай Сайдулла Орусханова къейд авурвал, и культура Дагъустан патал цийиди я. Алай вахтунда Эндирей хуьре горчица 460 гектар чиле цазва.

Проект къилиз акъудунин карда Вирироссиядин ягълу квай культурайрин НИИ-дин ва Вирироссиядин дугъудин НИИ-дин алими меслятралди куьмек гузва. Майишатда гъар са гектардай 15 центнердилай тимил тушиз горчицадин тумар къватлун планламишнава. Алай вахтунда абур маса гуниз талуьк сифтегъан икърарар кутлуьнава.

"Горчица зулун магъсулар цадалди вилик гъасилдай лап хъсан набатат я. Ада накъвадин гъал хъсанарзава, тхил гъасилунив карда ам важиблу "гъалкъа" я. Къилинди ам я хъи, горчица хийир гъидай культурайрин жергеда ава. Чна ихътин камарин тереф хуьзза ва ахтамишунар къиле тухуз кичле тушир майишатриз куьмек гуз гъазур я. Эгер нетижа агалкъунринди хъайитла, ихътин тежрибаяр чна артухарда", - къейдна Ш.Шарипова.

И йикъара къиле феи региондин АПК-дин оперативный штабдин заседанидал Шарип Шарипова хабар гайивал, зулун магъсулар алай йисуз Дагъустанда 96 агъзур гектардин майданра цада.

РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводин делилралди, 96 агъзур гектардикай тахминан 78 агъзур гектарда зулун къуьл цадайвал я.

"Къенин йикъалди, хабар гузвайвал, зулун магъсулар цун фикрда къунвай чилин 50 процент майданда и кар къилиз акъуднава, тумаралди таъминвал 60 процентдиз барабар я", - къейдзава министерстводи.

Ш.Шарипова рикел хкайвал, алай йисан 1-сентябрдилай тхилдин комплексдин иштиракчийр и культурадал ва адакай гъазурзавай продуктрал гуьзчивалдай федеральный государстводин "Тхил" системада регистрация авун чарасуз я.

Оперативный штабдин заседанидал къейд авурвал, АПК рекъемламишунин федеральный программа уьмуьрдиз кечирмишунин сергъятра аваз хуьруьн майишатдин чилериз талуьк сад тир федеральный делилрин къурулуш тукълуьрунин серенжемарни къиле тухузава. Бязи районар и кардай хейлин гугъуьна амукънава, бязибура лагъайтла, анжах сифте камар къачун лазим я.

## Къезил шартлуналди гуда

Куьмекдин хсуи майишат къиле тухузвай россия-вириз 5 процентдив агакъдалди ставкадин шартлуналди къезил кредит (гъа гъисабдай яз инвестициядин макъсаддалди) къачудай мумкинвал гуда. Идакай уьлкведин премьер-министр Михаил Мишустина хабар гана.

Адан гафаралди, кредит къачуз жедай ксарин гъисабдик пешедиз талуьк налог вахт-вахтунда гузвай ЛПХ-рин иесияр кутунва. Къейдзавайвал, ихътин крарар къабулунин макъсад хуьруьн чкайра гъвечли карчивилин хилез куьмек гун я.

Ада гъавурда твазвайвал, нетижада хуьрера яшамиз жезвай ва чпи чеб къвалахдалди таъминарзавай ксариз неинки чеб недай суьрсетдалди таъминардай,



гъакни хуьруьн майишатдин суьрсет гъасилунив ва я гъялуьн хиле хсуи производство гегъеншардай мумкинвал жеда. Ибуру вири Россия недай суьрсетдалди нетижалудаказ таъминарунин месэла гъялуьн рекъе къабулзавай серенжемар яз гъисабзава.

## Тахъай къадар гуьзетзава

Дагъустанда прунз гъасилунив кардихъ авай гележегдин месэляри 18-сентябрдиз Къизлярда къиле феи совещанидал веревирдна, хабар гузва РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводи.



Мярекатда РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель Нариман Абдулмуталибова, региондин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министр Мухтарбий Аджекова ва адан сад лагъай заместитель Шарип Шарипова, Къизляр райондин къил Аким Миркова, РД-дин Федеральный аграрный илимдин центрадин директордин везифаяр тамамарзавай Нариман Ниматуллаева ва са жер-

ге маса идарайрин руководителри, векилри иштиракна.

Нариман Абдулмуталибова республикада прунз гъасилунив карда виле акъадай агалкъунар хъанвайди къейдна. Ада хабар гайивал, алай йисуз Дагъустанда прунз икъван члавалди садрани тахъай къадар майданра - 30 агъзур гектардилай гъаф чилера цанва. Гъа са вахтунда и хиле четин месэляри авачиз туш.

"Вири и месэляри гъялиз жедайбуру я. Къилди къачуртла, идалай вилик прунз гъасилунал машгуьл чи лежберихъ дигидай цихъ галаз алакъалу четинвилер авай, амма мелиораторрин нетижалу къвалах ва и хилез республикадин руководстводи икъван члавалди тахъай къадар куьмек гунин нетижа яз, чи набататчийр целди тамамдаказ таъмин я", - лагъана вице-премьерди.

Къенин йикъан делилралди, республикада прунз гъасилунал машгуьл 9 майишат ава, санлай къачурла, и майишатра ам цанвай чилери 500 гектардилай гъаф майданар къазва.

Ш.Шарипова къейд авурвал, Дагъустандин прунзчийри цадай тумарин жигъетдай арадал атанвай игътияж уьлкведин кар алай НИИ-рихъ галаз сих алакъаяр хуьналди таъминарзава.

Гъакни республикада прунз гъялунал машгуьл 4 кархана кардик ква, санлай къачурла, абурухъ са сменада 250 тонн прунз гъалдай ва 65 агъзур тонн дугъуь хуьз жедай мумкинвал ава.

М.Аджекова суьгъбет авурвал, 2022-йисуз регионда 135 агъзур тонндив агакъна бегъер вахчун гуьзлемешзава. Им икъван члавалди садрани тахъай къадар я. Гъа са вахтунда прунз цазвай чилерин къадарни къвердавай артухардай фикир ава.

"Прунз цазвай чилерин къадар исятда авай 30 агъзур гектардилай 40 агъзур гектардив агакъардайвал я. И кар патал мумкинвилер чаз са жерге районра акъазва. Зи фикирдалди, са шумуд йисан вахтунда чун и нетижадал агакъна. Амма илимдихъ галаз сихдаказ алакъада хъун, дугъуь гъасилунив технология хъсанарун чарасуз я", - малумарна министрди.

# Риклин чим - бицлекриз

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

27-сентябрдиз Россияда милли сувар-тербиячидин ва школадиз фидалди яшара авай аялрин идарайрин кьуллугъчийрин югъ кьейдзава. Гьеле 1863-йисуз Санкт-Петербург шегьерда аялрин сад лагъай бахча кардик акатнай. Дугьриданни, бахчайра кьвалахзавайбур кьетлен инсанар я лагъайтла, ягъалмиш жедач. Тербиячийри бицлекриз чпин риклин чимивал, дерин чирвилер, уьмуьрдин сифтегъан тарсар гузва, са гафуналди, абурун хиве бицлекар уьмуьрдиз гъазурунин важиблу везифа ава. Бицлекди писни хъсан кужумзавай, уьмуьр алцумиз эгечзавай вахтунда патав гвай ксарилай, гъа гьисабдай яз тербиячидин камаллувилелай, адаз аялар клан хъунилай, абурун гъакъиндай къайгъударвал авунилай хейлин крар аслу жезвайди сир туш...



Аялрин тербиячи лагъайла, чи вилерикай милайим хесетрин, чина хъвер авай, гъакъисагъ зегъмет члугъаз гъазур тир, килиндини, аялрал рикл алай, абурун гьгуьул кьаз чидай инсандин шикил каразава. Гъа ихътинбурукай садахъ - Къасумхуьруьн 3-нумрадин аялрин бахчада фадлай зегъмет члугъазвай тербиячи **Нуржагъан Агъамирзоевна МУТАЛИБОВА-ДИХЪ** галаз чун и мукъвара гуьруьшмиш хъана. "Себебни" авачиз тушир, августдин эхирра Стал Сулейманан районда кьиле фейи совещанидал райондин кьил Саид Темирханова образованидин хиле агал-

дин Гьуьрметдин грамотадиз лайихлу хъана. Гаф кватай чкадал лугъун: Н.Муталибова Россиядин Федерациядин образованидин хиле гьуьрметлу кьуллугъчи лагъай тварцин, райондин администрациядин ва образованидин управленидин хейлин грамотайрин ва чухсагъулдин чарарин сагъибни я. Тариф авун туш, Нуржагъан Муталибовадила, аялрин бахчадин руководство хъиз, аялар ва абурун диде-бубаярни садрани нарази хъанач. Им, зи фикирдалди, кьвалахда гъевчи агалкун туш.

Нуржагъан Агъамирзоевна 1953-йисан январдиз Агъа Сталдал рабочий хизанда дидедиз хъана. Ана чехи хъайи муьжуьд аялди - 3 гададини 5 руша - мектеб акъалтларайла, вирида келунар давамарна. Кьулан стхади пединститутдин химбиологиядин факультет акъалтларна, вичин пешедай кьвалахиз башламишайла, Нуржагъан Агъамирзоевнадиз

я. Ара датлана тамам 44 йисуз тербиячивиле кьвалахзавай йисара зи гъиликай хктай аялри уьмуьрда чеб Ватандиз, хайи халкъдиз вафалу инсанар яз зегъмет члугунал за шадвалзава. Рикл гъаз зегъмет члугъаз кумекзавай кьуватни гъа ина ава...

Алай вахтунда зи гъилик 28 аялди тербия кьачузва. Абурун кьведай йисуз мектебдиз фидай яшда авайбур я. Гъаниз килигна, машгулардай жуьреба-жуьре тарсарихъ галаз сад хъиз (мисал яз, лепка, аппликация, развитие речи), аялригъ фар, гьисабунар чирзава. Аялрин бахчада суваррин вири йикъариз талукъарна мярекатар кьиле тухун хъсан адетдиз элкьвенва. Чи бахчадин заведующий Аминова Раиса Надировна кьиле аваз аялригъ хайи члал чируниз еке фикир гузва, мярекатарни лезги члалалди тухуз чалишмиш жезва.

Аялрин устадвал аквадай мумкинвал хъунал за рикивай шадвалзава. Ик, аялрин бахчадиз мугъман хъайи вахтунда ана алаатай гъафтеда кьейд авур Дагъустандин халкъарин садвилдин йикъаз талукъарнавай мярекат кьиле физвай. Аялри, гъевчи артистри хъиз, са геренда вири суьгуьрда туна. Дагъларин улкьведикай, дуствилелди яшаммиш жезвай стха халкъарикай, дуствиликай абуру шиирар еке устадвилелди келна. Милли парталар алаз тамамарай кьуьл ва "3и Дагъустан" мани иллаки тариф авуниз лайихлу я (мярекатда иштираккай Стал Сулейманан райондин КСЦОН-дин алава образованидин педагог Раина Гъажисмановади ихътин серенжеми акъалтзавай несил ватанпересвилдин руьгъдаллаз тербияламишиз кумекзавайди кьейдна).

Нуржагъан Агъамирзоевнади вичин уьмуьрдин юлдаш - Дагъустандин хуьруьн майишатдин институт акъалтларайдалай кьулуьх жуьреба-жуьре кьуллугърал, гъа гьисабдай яз райондин администрациядин кьилин заместителвиле, экономикадин управленидин начальниквиле зегъмет члугур Рамиз Абдулашимовичахъ галаз санал хизанда пуд хъиз чешнелу тербия гана. Чехи хва Эрвина Даггостехуниверситет, гъакл управленидинни бизнесдин институт кьутягъна, "Нарын-келе" музейда кьвалахзава. Дагъустандин мед академия акъалтларай Роберта Дербентдин ЦРБ-дин кьилин духтурдин заместителвиле зегъмет члугъазва. Нурметани, чехи стхади хъиз, Даггостехуниверситет акъалтларна, Сургутда кьвалахзава.



къунралди кьвалахзавай са жерге ксарив шабагъар вахкана. Абурун жергедай яз, Н.Муталибова келунинни тербиядин кьвалах тешкилунай ва хъсанарунай, аял акъулдин, медениятдин ва ахлакьдин жигъетдай вилик тухунай, мектебрани аялрин бахчайра тербия кьачузвайбур гъазуруник чехи пай кутунай ва яргъал йисарин гъакъисагъ зегъметдай Дагъустандин образованидин ва илимдин министерство-

- Ясли-бахчадиз кам веьей гъа сифте йикъалай аз и пеше мадни хуш хъана, - ихтилатзава Н.Муталибовади. - Аялрал зи гъевчи члалалай рикл алай. Зун хизанда вахарикай виридалайни чехиди тирвилляй абурухъни гелкьвенва, дидедиз алакъдай кумекар гана. Пеше зегъмет алайди ятлани, аялригъ галаз кьвалахиз хуш тирвилляй за четинвал гьиссзавач. Тербиячи, итижлу пеше хъиз, инсандин риклин гъевеси

Бицлекриз риклин чимивал гуз алахъзавай куь веледрикай къуй рикл гъамиша архайин ва шад хъурай, гьуьрметлу Нуржагъан Агъамирзоевна!

Эхирдайни чна пешекарвилдин суварин юкъуз вири тербиячийр тебрикзава. Къуй абурухъ чпи хкъанавай четин ва важиблу пешеда еке агалкунар, гележегдин несилдин гъакъиндай къайгъударвал ийидай сагъвал хъурай!

## Малумат

Чи мухбир

27 сентября

V Всероссийский День  
приема родителей  
ДОШКОЛЬНИКОВ



27-сентябрдиз Дагъустанда "Сад тир Россиядин" региондин ва районрин общественный приёмныйра школада келдай яшдив агак тавунвай аялрин идарайрин месэляяр дуьзддал акъудуниз талукъарнавай приём кьиле тухуда. Идакай партиядин пресс-кьуллугъди хабар гузва.

Ана иштиракун ва важиблу месэляяр гъалун патал Дагъустандин Халкъдин Собранидин и хилляй комитетдин депутатригъ, исполнительный гьукумдин органрин векилригъ, "Россиядин тербиячийр" ВВО-дин, партиядин "Цийи мектеб" проектдин координатордиз теклифнава.

Къабулдай вахтар ва арзаяр вугудай къайдаяр партиядин сайтда чапнава.

## Ватанпересвилдин руьгъ хкажиз

И мукъвара Махачкъалада, гражданвилдин оборонадин ва кьетлен гъаларин колледжда, «За Российскую армию и Росгвардию» лишандик кваз акъалтзавай несилдин руьгъ хкажуниз талукъарнавай мярекат кьиле фена. Дагъустандин милли сиясатдин ва динрин крарин рекъай министерстводин ватанпересвилдин талукъарнавай проектдин сергъятра аваз ам тешкилнавайди "Гъалибвилдин волонтерар" твар алай Вирироссиядин общественный гьерекатдин региондин отделение тир.



Мярекатда Росгвардиядин Дагъустан Республикада авай Управленидин, ветеранрин тешкилатрин векилри, колледжа ва мектебра келзавай аялри иштиракна.

Винидихъ твар кьунвай гьерекатдин чи республикадин отделенидин регъбер Мегъамед Гъуьсейханова, ам ачухдайла, кьейд авурвал, Ватан, дидени буба хъиз, гъар са касдихъ авай сад я. "Чи чехи бубайри Ватан хвена ва ам, чанарилайни гъил кьачуналди, душмандикай азадна. Къенин юкъузни чи вилик залан имтигъан акъвазнава. Къегъал рухвайри - военный рекъай ва махсус подразделенийрин кьуллугъчийри чпин везифаяр намуслудаказ кьилиз акъудзава. Чи везифа абуруз алакъдай кумекар гун ва далу пад мягъкемарун я", - кьейдна ада.

Росгвардиядин Дагъустан Республикада авай Управленидин регъбердин тварунихъай мярекатдал рахай полициядин полковник Константин Шияна Дагъларин улкьведин жегъилри алай вахтунда чи улкьведи кьиле тухузвай военный махсус серенжемда иштиракзавай, чпин буржи намуслудаказ кьилиз акъудзавай ксар руьгъламишиз алахъун шад жедай кар тирди кьейд авунихъ галаз сад хъиз, чи ватангъилирин кьегъалвилерикайни суьгъбетна.

Эхирдай республикадин машгуьр артистри ватанпересвилдин талукъарнавай манияр тамамарна.



## Инсанар ва къисметар

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

**К**аниди, къисметди ваз гъазурнавай риклин пай гына аватла, чилел яшамыш жезвай са шумуд миллиард инсанрикай иллаки гъа и кас - адетдинди тушир, жуваз ухшар авачир, гъаки ятлани, "жуванди", масанди гъаки хъязаватла, садрани чир жедач. Сад ава жуван миллетдин векилрикай хъагъун, сад ава маса миллетдин векилдал ашукъ, адал эвленмиш ва вири уьмуьрда бахтлудаказ яшамыш хьун. Им Аллагъдин патай къве миллетдин векилдизни уьмуьр бахтлудаказ гъялун патал ганвай умудлу рехъ я.

Къенин макъала гъа ихътин бахтлу хизандикай я. Стал Сулейманан райондин Магъмудхъре совхоздин складдин заведующий яз къвалахзавай Пирмурадов Пирмурадан хизан чехиди



## Вафалу муьгъуьббатдин иесияр

тир. Ада вичин кайвани, совхоздин рабочий Бубуханумахъ галаз къизилгъулдин цуьквер хътин ругуд руш уьмуьрдин чехи рекъиз акъудна. И хизанда 1963-йисан хъуьтлуьн са меки юкъуз пуд лагъай велед жезва. Адал бадедин твар - Гуьлселем эцигна. Чехи вахарин хъиз, Гуьлселеман риклини кел-кхынал алай. Школадиз фидалди адаз гзаф хъсандиз гысабунрин таблици чидай. 1970-йисуз, гъазурлухвилдин классда келлиз, Целегъунрин школадиз фейила, ам амай аялрилай чирвилерай вине авайди муаллимди къатлана, адаз классда авай муькуь аялрилай алава тапшуругар гудай. Гъа ик, гъазурлухвилдин классдилай гатлунна, 10-класс акъалтардалди, ада хъсан къиметар аваз келна. Чешнелу аттестатдин сагъиб Гуьлселема келгиз фида лагъай месэла къарагъарайла, бубади рушаз ихтияр гузва.

Гъа ик 1981-йисуз Гуьлселем Дагъустандин хуьруьн майишатдин институтдин агрономвилдин факультетдиз гъахъзава. Ина хъсандиз келни ийиз, ада институтдин общественный уьмуьрдани активнидаказ иштиракзавай. Ада факультетрин арада кыле физвай конкурсна лезги халкъдин манияр лугъуз хъана. Гуьлселемахъ авай бажарагъ акур факультетдин кураторди адаз институтрин арада кыле физвай "Студентрин гатфар" конкурсда иштиракун теклифзава. Гъа ик, 3-курсунна келдайла, ада вичи келзавай вуздин патай "Студентрин гатфар" конкурсда иштиракзава. Вуздин чехи залда кыле физвай конкурсконцертдиз килигиз, Дагъустандин вузра келзавай хейлин студентар къвезвай.

Гуьлселема вичин нумра тамамарайдалай гуьгъуьниз рушар къват хъанвай сегънедин къулхъ, цуькверин клунчъни гъаз, са гада атана, "вун сагърай, вахъ вуч хъсан сес ава" лагъана, адав клунч вугузва. Рушар Гуьлселемал элкьвена: "Ам вуж, гынай я? Ваз ам гынай чидайди я?" лугъуз.

Малум хъайивал, цуьквер гъаз атай гадади Дагъустандин медицинадин институтда келзавай. Ам Самарканд шегъердай Дагъустандиз келлиз атанвайди хъана.

Яхшимурадов Нурутдин Абдугаьдович Узбекистан ССР-дин Самаркандда 1960-йисуз дидедиз хъана. 1979-йисуз ада хайи шегъерда юкьван школа къизилдин медалдалди акъалтарна. Самарканддин областдин образованидин министерстводи чешнелу чирвилер аваз юкьван школа акъалтарнавайбурун арадай цуд кас хъяна.

Абур къилин образование къачун патал Дагъустандиз ракъурна. А цуд касдин арада Нурутдинни авай. Ам Дагъустандин медицинадин институтдин стоматологиядин факультетдиз гъахъна. 1984-йисуз жегъилри институтар акъалтарзава. Нурутдин, интернаттурада келун давамариш, Самарканддиз хъфизва.

Са йис Гуьлселемани Нурутдина сад-садавай къакъатна акъудна, сада-садаз вафалувал хвена. Абурун арада авай кланивилдин гъиссер генани гужлу ва мягъкем жезва, эвленмиш жедай вахт - муькьва.

Нурутдин, Гуьлселем це лугъуз, бубадин къваллиз атай вахт итижлуди хъанвай. Дидедиз рушаз гада кланзавайди чизвай ва вичин патай ихтияр гузвай. Буба Пирмурад лагъайтла, руш узбекдиз гунал саклани рази жезвачир.

Меслят ийиз, чехи ими Жафараз эверзава. "Зун гъвечли стхадин къваллиз атайла, - рикел

хкизва Жафара, - гегъенш суфрадикъ Гуьлселеман вири вахар, диде, а пата зи имини ацукънавай. Заз гележегдин езне узбек тирдакайни хабар авачир. Вири къват хъана, эверунин себеч чир хъайила, за хтудивай хабар къазва: ваз ам гъакъван кланзавани? Регъуьз-кичез, "эхъ", - лагъана жаваб гузва. Гъа и сулар за гададизни гана. Адан жавабни "эхъ" тир. Иминди суса вичи жегъилри эвленмиш жедай ихтияр гузвайди лагъана.

Пирмурад ими саклани чалал къвезвачир. Эхирни ада вичин хивяй жавабдарвал акъудна, чехи ими Жафара гъихътин къарар акъудайтла, адахъ галаз вич рази жеда лагъана.

1986-йисан 8-мартдиз Целегъундал къве жегъилди чпин сирер садна. Нурутдин вичин свасни галаз Самарканддиз хъфена.

Къилин образование авай пешекарар Самаркандда хушвилегди къабулзава. Нурутдин Абдугаьдовича областдин стоматологиядин поликлиникада сифте стоматологвиле, ахпа къилин духтур яз, Гуьлселема Самарканддин областдин статистикадинни информациядин управленидин машиносчетный отделда чехи пешекарвиле къвалахзава. Са йисалай, хъсан чирвилер авай пешекар хъуниш килигна, адал гъа и управленидин хуьруьн майишатдин отделда экономиствилдин везифаяр ихтибарзава. Йисни зуралай къуллугъдин гураар ам гъа и управленидин начальникдин заместителдин къуллугъдал къван хъаж жезва.

Самаркандда яшамыш жезвай вахтунда абурун хизанда къве хва хъана.

СССР чкайла, Россияда хъиз, Узбекистандани уьмуьр кесиб жез гатлунна. Гуьлселема вичин уьмуьрдин юлдаш Дагъустандиз хтунин чалал гъизва. Ик, абурун хизан 1995-йисуз Дербентдиз хъвезва. Ина абур Гуьлселеман чехи вахан къвале яшамыш жезва. Са йисуз, вичин пешедай къвалахдай чка жагъин тийиз, Нурутдин Абдугаьдович гъар жуьредин къвалахар ийиз мажбур жезва. Ахпа ада бажанах авай Къартарин хуьре йисни зура вичин пешедай къвалахзава. Гуьгъуьнлай ада Дербент шегъерда вичин кабинет ахъайзава. Гъанлай инихъ къенин ийкъалди духтурди "Стоматология" клиникада агъалийрин сарарин сагъламвал хуьз къвалахзава. Дербентда "Узбек" твар алаз машгъур хъанвай духтурдин пациентрин патай еке гъуьрмет ава, абур адан къвалахдайла гзаф рази я. Нурутдин Абдугаьдовича такъат авачир, кесиб ксариз алакьдай куьмекар гузва.

Адан къве гададини бубадин рехъ давамаразава. Тимура Дагъустандин медуниверситетдин "Стоматология" факультетда келна, Акмала - сухварин техникадин техникумда. Сада - сухварин духтур, муькуьда сухварин техник яз бубадихъ галаз клиникада зегъмет члугъвазва. Къве гадини лезги рушарал эвленмиш хъанва. Абуруз гъардаз къве-къве аялни ава.

Къуй гележегдани куь хизан хушбахтлуди, миллетрилай аслу тушиз эвленмиш жезвай жегъилри куь хизан чешне къачудайди хъурай! Бахтлу хъурай вири!

## Милливал хвена кланда

Тамила САЛМАНОВА

И йикъара чав шад хабар агакьна: чи рикл алай писатель, Шихидхуьруьн школадин муаллим Нажмудин Шихнабиева "Лезги халкъдин манияр" твар алаз 70-80-йисара къватлай халкъдин агъзурдалай виниз манийрикай ибарат ктаб акъуднава. Ам муаллимар, чехи классрин аялар, чи фольклордал, эдебиятдал, медениятдал рикл алайбуру патал еке савкъат хъана лагъайтла, жеда.

Нажмудин муаллимди къейдзавайвал, бязи манидарри, халкъдин манияр лугъудайла, припев яз, гъа-миша са бенд тикрарзава, чаз мад манияр авачир хъиз.

Гъахълу тугъмет я. Лезгийриз Суьлгъуьят Гъажиева, Роза Магъсумова хътин, яб акалзавайбурун руьгъ хкаждай манидарар къит я. Фонограмма кутуна, сив ахъайиз, агал хъийиз, мехъеррик, сегънейра "манияр" лугъузайбуруз хуралай 2-3 бенд къванни чир тахъун тажуб жедай кар я. Фикир авурла, лугъуниз мажбур жезва: хъянавай пеше ваз фу гузвай кеспи я, хсуси пеше лап хъсандиз, масадбур рази жедайвал кыле тухун патал, бажарагъдилай гъейри, чирвилерни герек я эхир. Гъайиф хъи, исятда чи сегънедин "гъетер" я лугъузвай хейлин манидаррихъ я бажарагъ, я ширин сес, я устадвал хкажун патал зегъмет члугъвадай ашкъин авач. Компьютердин ва маса апаратрин куьмекардалди лентиниз

къачунвай мани-фонограммадин иесияр хъанвай чи манидарриз чпин нуьксанар арадай акъудиз Нажмудин муаллимдин ктабди куьмек гудайдал шак алач.

Ихтилат кватай чкадал лугъун тавунани жедач: къенин бязи манидарри чеб сегънейра, мехъеррик тухузвай тегъерни тарифдайди туш. Гзафбуруз чизвай маниярни чпиз кландайвал тугъклуьрзава, цийи манийрин авторин (композитордин, шайрдин) тварар къазвач. Рушари, дишегълийри регъуьвал, утанмишвал, инсанвални рикелай алудзава. Сегънедал, цегъери хъиз, хкадарунар ийида. Вири беден къугъуриш, лепе гузвай къуьлуьн никлиз ухшар жеда. Алукъзавай парталрикай рахайтла, ара-бир залда авайбуру, мехъеррик квай инсанар алапат хъана амуькьда. Абурун амалар акваз регъуь жеда. Манидар дишегълиди, сегънедал экъечдайла, кутугай перем алукълайтла, хъсан я, бедендин вири чкаяр хкатна аквадай хътинбуру - ваъ.

Чи манидар тир эркекризни и жигъетдай дугъгуьн культура авач лагъайтла, жеда: абуруни сегънейрал акатай вуч хъайитлани алукъна къвезва. Гъатта - мехъеррикни. Чпиз вири жемят килигъвайдакай, хъсан ва я пис къимет гузвайдакай фикирзавач. Сада лагъайвал, ни гъаки къуртла, гъаки физвай дунья я. Низ вуч ава? - лугъудайбуруни кими туш. Гъар сада милливал хвена кланда. Жемятдин велик экъечзавай кас вири терефрихъай чешнелуди хъун лазим я.

## Дидедин веси

(Макъала за дидедин веси къилиз акъудун яз кхъизва)

В. ДАДАШЕВА, Гилийрин хуьр

Дидеде заз муьквал-муьквал лугъудай: "Чан руш, вуна педучилище куьтягънава. Жедагъла, са макъала кхъихъ, чун 3 аял - зун ва зи къве стха даяедин вахтунда ва даяедиллай къулхъ гъаки яшамыш хъанатла..."

Буба рагъметдиз фейила, чун хизанда 4 аял авай. Абур диде Селминазан хиве гъатна. Буба заз эсиллагъ издан. Дяе башламыш хъайила, зи 13 йис тир. За Къасумхуьрел келзавай. Зун гъар ял ядай юкъуз, фу хутахиз, тамай яна, гъвечли мензилдай къваллиз Гилийрал хкведай. За келни ийидачир жеде, амма дидеде мажбурдай. Чехи стха Мегъамед (ада географиядин тарсар гана Гилийрин мектебда, са вахтунда директорни тир) даяедиз тухвана. Даяедиллай къулхъ гъвечли стха Тарикъулиди буругъра къвалахна. Гъайиф хъи, чехи вахъ Гъажиханум рагъметдиз фена. Диде Селминаз лагъайтла, мартдин вацра къуьл регъвез фена, меки хъана, стлалжем азардик къена. Вири и крар кыле физвай вахт руфуна фу, тандал партал алачирди тир.

Дяедай чаз стха Мегъамеда чарар кхъизвай. Дяе куьтягъ хъайила, ам хтана. Зун ва гъвечли стха пара шад тир. Чун дидедин сурал фена, шехъна, гъвечли стхади са къванни кутуна, гележегд ам кучукнавай чка чир жедайвал, мумкинвал, такъат хъайила, твар алай къван кутун фикрида аваз. Ахпа чаз чи хизанар, аялар хъана. Сурарни ацлузвай, гзафбур кашакди рагъметдиз физвай. Чна къван кутур чка чаз чир хъхъанач.

За 10-класс, лезги тарсар гудай къве йисан курсарни заочнидаказ Ах-

цега акъалтарна. Заз райондай юлдаш Гъ.Муталимова эверна, Махачкъаладиз пединститутдиз келлиз фин теклифна. Зун келлиз физ гъазур тир. Амма анжах са касди, зи талукъ муькьва Мирзевалаев Мирзевала халуди (ам колхоздин председатель тир) заз эверна ва лагъана: "Са келунни авач. Вун чна колхозда ичер къабулдай парекда къвалахал эцигда. Ваз гъар вацра мажибни гуда. Стха Мегъамедаз кел хъийидай, яни институт куьтягъдай мумкинвал це. Гъвечли стхалани ви гъил алаз кланда. Амни чна гъаки тадач, келрай, са къвалах гуда".

Стхадиз Бакуда нафтладин буругъра къвалахун къисмет хъана. Чехи стхадиз мехъерарни авуна, диде-бубадила амай гимидин камарини чехи стхадин сусаз пишкешна. Буругърай пул вичи жкана, мехъерар гъвечли стхадини авуна. Гъвечли стхади гайи сят за аманат яз хуьзва. Зани 1949-йисуз хизан кутуна.

Лугъуз кланзава: рагъмет хъурай Мирзевала бубадиз! Ада чи хизан кашакдай хвена. Вичин багърияр вири сагъ-саламат хъурай! Авур хатур за садрани рикелай алудайди туш. Мирзевала халудин твар алай хтул Мирзеваладин мехъерарни зун зи стхадин руш Абасова Фазила галаз фейиди я. Гъайиф хъи, жегъилзамаз рагъметдиз фена хтул Мирзевала. Вичин балайриш Аллагъди яргъи уьмуьрар гурай! Халкъди дамахдай балаяр хъурай!"

Диде 2006-йисан ноябрдин вацра чавай къакъатна. Адалай инихъ гзаф йисар алаатайла, заз дидедин веси къилиз акъуддай мумкинвал хъана.





Абдул АШУРАГБАЕВ

**Элван<sup>1</sup> ава япара зи**

Шарвиледи турунвиди  
Раг падзавай  
Элван ава япара зи.  
Вагъте тефир ягъйирин руьгь  
Акъадзавай  
Элван ава япара зи,  
Гужлуз къвез-къвез,  
Кутьягъ тежез,  
Ахцегъ вацун лепе хьтин,  
Янардагъдин таъсирдикди  
Хкаж жезвай тепе хьтин.

Агъ бубайрин, цан цадайла,  
Яц гьалзавай  
Элван ава япара зи.  
Кьвал куквариз, шумуд патахъ  
Кьул-квалзавай  
Элван ава япара зи.  
Мугьман патал,  
Хизан патал  
Гужлу хьанвай адетралди,  
Марфар хьтин алахъ тийир,  
Инсанвиллин хесетралди.

Чи бубайри къилинжривди  
Ватан хвейи  
Элван ава япара зи,  
Реги́млувал руьгьда тахъай  
Душман кьейи  
Элван ава япара зи.  
Рикле - къисас,  
Ажугъ - алмас,  
Гьич садрани зайиф тахъай,  
Легъзе-гьунар, са члавузни  
Дигедиз чан гъайиф тахъай.

Инкъилабдин лепедаллай  
Азадвиллин  
Элван ава япара зи.  
Юхсул уьмуьр хкаж хъайи,  
Абадвиллин  
Элван ава япара зи.  
Чил къарсурай,  
Нефс кьурурай,  
Чиварахни дувул - агъайрин,  
Нефес дариз алахънавай,  
Чез зегьметчи тир рухвайрин.

Клулацринни алцанрин  
Беловеждин  
Илан ава япара зи.  
Палчух такур фадлай кьулухъ  
Мекежадин  
Элван ава япара зи.  
Амма кье заз,  
Акваз-акваз,  
Гележегдай къвезва ванер  
Чи умудрин, чи несилрин,  
Мана гьеле тайин тежер.

<sup>1</sup> Элван - эхо (Гъаким Кьурбанан "Лезги-урус гафарганда".

**Гъазур хьанва**  
Хьанач завай секиндиваз ваз килигиз,  
Вун патав гваз, ийиз ви тариф,  
гъзел.  
Алама зун, вун тлавусрив геъкигиз,  
Жемир гафар къвезвайди гъайиф,  
гъзел.

Рикле аваз, мецел къвезвач чал клани,  
Чуьнуьх ийиз зи гьиссерин тлал клани.  
Эгер гвайтла зав суьгьурдин  
тлал клани,  
Къанмишдай за а ви чулав киф,  
гъзел.

Лезги пинид ранг ава ви вилера,  
Бурмавални - ажайиб тир тилера.  
Ленг жезва зун ви рацламрин  
гелера,  
Дегишзавай сегьердин сижиф,  
гъзел.  
Ви къаматди члугвазва зун  
тамамдиз,  
Акьатдалди гуьруьш клани  
уламдиз.  
Жезвач завай рехъ ачухиз  
макъамдиз,  
Гьатзава зи бейнида са циф,  
гъзел.  
Сигьаллу я, гуьзлемишиз  
гуьруьшар,  
Безетмишиз хуьруьн гуьллуь  
уьруьшар.  
Куй багъдавай кье чинар - чаз  
танишар,  
Гъазур хьанва лугъуз кланз "илиф",  
гъзел.

**Азиз инсан**

Азиз инсан, вун акунихъ  
Цигел я чун.  
Къимет авач гьакл рахунихъ,  
Мягьтел я чун.  
И залум тир тлугьвал чалай  
Алатда мус?  
Вичихъ "чулав чарар" галай,  
Квачир намус,  
Алахъзавай гьиз халкъариз  
Татугайвал,  
Тутьер къуна, жигерриз гуз  
Алугайвал.

Эй Сулейман, кьуллуьгъ авур  
Гьахълувиллиз,  
Луькьун я ви верци ширшир  
Гьар са риклиз.  
Гьикл рахуй чав багъдин серин,  
Чун татайла.  
А тлугьвалди гьар са мумкин  
Чи атлайла?  
Аян ятла, чун ви багъдиз  
Атурай мус?  
Хьархьу тар ви уьзуьагъдиз  
Рахурай мус?

Азиз инсан, вун гьар макьам  
Рикле жеда.  
"Спутникди" куда тлугьвал.  
Чун ви шегьре  
Рекье жеда.

**Девиррин дамах**

Николаян багъдин емиш,  
Стлал хуьре хъайи вердиш,  
Акунач ваз са югъ тарцел,  
Кьуд патаваз квакни церцел.  
Шутлум жезвай вун алай хел,  
Алаз вилер гелкъуьнихъ, цел.  
Амма ахътин авачир кас,  
Михьдай тарциз янавай пас.  
Гьукумдарар, гвачир турус,  
Къайгъуйрик квай жагъуриз клус,  
Куьк ва еке, руьгьдаллаз нефс,  
Руфунал - чул, кьилелни - фес.  
Кесиби инсан квазни такъаз,  
Хъайитлани вилик, такваз,  
Истисмариз, я тагуз гъахъ,  
Атлуз хьана язухдин такъ.

СССР-дин багъдин емиш,  
Дагъустанда хъайи вердиш.  
Инкъилабдин аватай экв,  
Гьалал хъайи дидедин нек,  
"Акъахна са къакъан тарциз",  
Мани ягъай сеслуз, верциз,  
Мугьман авур уьмуьр цийи,  
Реги́твилер халкъдиз гъайи,  
Дустар авур лезгини лак,  
Урус, авар, тат, къумуьк пак,  
Зегьметчидиз гайи къимет,  
Тешкил авур цийи уьммет.  
Кьалурна на дуьз тир рекьер,  
Куквар авур туькьуьл риклер,  
Къазанмишай "Гомер" чехи,  
Шад авур чи дагълар рехи.

Кье уьмуьрдин багъдин емиш,  
Чи гьевесар авур тешвиш,  
Уьмуьрлух чи икрам я ваз,  
Шииратда аклурай таз.  
Ви гаф руьгьдин яйлах я чаз,  
Вун девиррин дамах я чаз.



Эйзудин САЙДУМОВ

**Хайи хуьр**

Чар булахар, генг мезреяр,  
уьруьшар,  
Берекатрин хунча я хуьр чаз масан.  
Ви таватар, авай къветрен еришар,  
Гурьчегвилел ашукъ я гьар са инсан.  
Йиф атай къван ахварай вун аквада,  
Югъ хъайила, яргъа жезва хайи  
хуьр.  
Вахъ шехьдай къван зи кузвай рикл  
дакьвада,  
Тебиатди аманат яз гайи хуьр.  
Гуьлгери кьуьлуьн ни хквезмач  
чи никляй,  
Дарих яз, гурбатда чун хьанва  
гьелек.  
Акьатзавач бубайрин хуьр чи рикляй,  
Фикирзава кутуна за гьил пелек.  
Ватандихъ рикл кузвайбур чаз  
пара я,  
Шад жеда, халкъар, бубайрин  
руьгьериз.  
Элкьуьн хъия, мублагъ хьанвай  
ара я,  
Квалер хьувур кьий гадайрин  
рикериз.  
Йисалай-суз кьери жезва хуьруьн  
ким,  
Са хуьруьнви мад гурбатдин  
рекьева.  
Жаваб це заз, эхиз жедай кар ян им?  
Гьам, хажалат, Ватандин дерт  
риклева.  
Кас амачир куьнейра чун  
къекъвезва,  
Квал эхцигун вирибурун гьараз<sup>1</sup>  
хъуй.  
Бубад кваллин кьуд кьуру цал -  
гелкъвезва,  
Хуьруьн патав синел гуьмбет  
къараз хъуй.

<sup>1</sup> Гьараз - рикле авай фикир, мурад.

**Савкъат**

Фадлай рекьел алай вилер,  
Цийи йисан сифте кьилер,  
Эминакай ктаб эллер!  
Мансур Куьревидин савкъат.  
Гьар са кардиз ганва баян,  
Са патахъни ганавач ян,  
Эмин руьгъдиз жеда аян,  
Мансур Куьревидин савкъат.  
Пара затлар заз хьана чир,  
Хвешивилляй накъварин вир,  
Эминан сур, зиярат - пир,  
Мансур Куьревидин савкъат.  
Муштулух гуз ава халкъар,  
Мецел алаз Эминан твар,  
Адлай багъа жеч ядигар,  
Мансур Куьревидин савкъат.  
Физик - лирик я Низами,  
Лезгистандин хва играми,  
Мадни вилик фий ви илми,  
Мансур Куьревидин савкъат.  
Эйзудин кье ава гара,  
Шад хьана, дуст, заз лап пара,  
Москвадай рахкур са хара,  
Мансур Куьревидин савкъат.

**Кьул хуьх!**

Тамаш хуьрел атанвай гьал,  
Баябан я, кьурана члал,  
Къати хьана кай риклин тлал,  
Кьул хуьх, халкъар, дагъдин хуьре!  
Лагъ, и чилел фенани женг?  
Себеб вуч тир хьунухин денг?  
Гьар тередихъ чилер тир генг,  
Кьул хуьх, халкъар, дагъдин хуьре!  
Рикел хквез жегьил йисар,  
Аквада Ватан алаз зар,  
Фана дуьнья хьана заз дар,  
Кьул хуьх, халкъар, дагъдин хуьре!  
Яргъал шегьерра жегьилар,  
Члугвазва анриз майилар,  
Кьуларив гума агьилар,  
Кьул хуьх, халкъар, дагъдин хуьре!  
Мал-хеб амач, гьилер клазар,  
"Ностальгия" - чанда азар,  
Къариблухар жезва базар,  
Кьул хуьх, халкъар, дагъдин хуьре!

Як, нек, вирт... майваяр я бул,  
Члугу зегьмет, къачу кье дул,  
Зегьмет акваз акатмир фул,  
Кьул хуьх, халкъар, дагъдин хуьре!

**Низами**

Асирар къвез алатзава,  
Туьхуьдач ви экв.  
Чалари чун агудзава,  
Зуьгьре хьиз я тек.  
Позмаяр, аманатар  
Теснифна магьир.  
Эверест хьиз yine я вун,  
Шаиррин шаир.  
Ви ирсинал хьана гьейран,  
Амуькна вири.  
Кьела вуна, хаму жейран,  
Низами шаир.  
Кье куьрпедал эцигнава,  
Низами, ви твар.  
Ви бейтерал илигзава,  
Дуьнья тир ваз дар.  
Муьжуьд вишни кьудкъад йисар,  
Къати я ви нур.  
Дуьнья амай къван ваз яшар,  
Зиярат ви сур.

**Кабабна хьи...**

Гуьзелвилел хьана гьейран  
Чуьлда авай таза жейран,  
Гьалин девран, тават Сейран,  
Кабабна хьи ярди зи чан.  
Ашкьи хуьзва, язва есир,  
Ашкара я хуьруьз чи сир,  
Ашукъ хьунухъ яни тахсир?  
Кабабна хьи ярди зи чан.  
Ярдин рикл куьз ийизва тлар?  
Фана дуьнья ийимир дар,  
Ишезава, ханум, кье тар,  
Кабабна хьи ярди зи чан.  
Азгьунрин вил ацукьна чал,  
Сал хъайила, кьурана члал,  
Къизгьин хьана а бере тлал,  
Кабабна хьи ярди зи чан.  
Мурад хьун тир кланид къвалав,  
Минетзава, къвезвач члалав.  
Агакъарна хабар чулав,  
Кабабна хьи ярди зи чан.  
Севги<sup>1</sup> тухуз къвезва душман,  
Чанда цлаяр, амач аман,  
Са югъ къведа, жеда пашман,  
Кабабна хьи ярди зи чан.

<sup>1</sup> Севги - уьмуьрдин юлдаш яз хьана-вайди.

**Кьуьлуьн ник**

Зулун тум вегъ, гъазур хьанва  
чи тала,  
Живеди хуьй къаярикай хуьтлерин.  
Йисар жезва, техилди гьидай гьала,  
Чи мурад я, чи эрзиман риклерин.  
Атана гьарарат никлиз мугьмандиз,  
Яшайиш хьуниз чарасуз я рузи.  
Тлалабзава абулейсан дармандиз,  
Вирибуруз санбар техил мурад зи.  
Кьезил шагьвардал никли гузва лепе,

Магьсулриз виридаз ава хупл бине,  
Диде рикле ава, кьеплина куьрпе,  
Техилдин ватан я - яргъал уьлквээр.  
Генг мезреяр, кьатлуз тежер  
вилервай,  
Куйгьне заманайра члугунай зегьмет.  
Гьикл алакьна кватлиз бегьер  
гьилерлай?  
Зегьметчийри къазанмишайд я  
гьуьрмет.  
Къизилди хьиз, кьуьлуьн никли  
гузва нур,  
Дегъ девирра мукалдалди гьейид я.  
Гад агудна, кьурмишнава межглис  
гур,  
Бубайри техил фураара хвейид я.  
Алимар, чаз цийи сортар акьуда,  
Йис-сандавай чаз хьурай ризкьи  
пара.  
Берекатар чи харманрив агуда,  
Клатара - кьуьл, кандуйра гьуьр,  
халкъ гара.

**Намус**

Чахъ авайди сад намус я, садни  
гъахъ,  
Эбеди къанунар я чи дагъларин.  
Са касдизни клан жемир гафар  
нагъахъ,  
Туьхуьр тийир экв я вири вахтарин.  
Ширин мецай клани гафар акьуда,  
Ивиди хуьда берекатрин бине.  
Жемьатар са хизан хьурай, агуда,  
Леке тахъуй, жумарт кас хуьхъ,  
яхъ yine.

Чанни гуда намус патал игитди,  
Гьарайдиз гъай, зверайла Ватандин.  
Чир хуьхъ са гаф, анжах дустар  
виликди,  
Намусдин перде аманат дидедин.  
Хкламир гьич намусдик, вегьемир  
вилайя,  
Тебиатдивайни тахъуй хиянат.  
Чуру кар ийимир садазни хъилияй,  
Намус, гьейрат, виждан, ягъ - квел  
аманат.

Гьар са члавуз хъуй рикле жавабдар  
гьисс,  
Тур чаз къанажагъ, адетар, марифат.  
Инсанпересвал яхъ yine, жемир  
кис,  
Намусдалди къазанмиша берекат.

**Диде**

Серфнай уьмуьр, диде, вуна зун  
патал,  
Маякди хьиз, къалурнай заз  
гъахълу рехъ.  
Закай халкъдиз вафалу хва хьун  
патал  
Зи уьмуьрдин рекьиз вуна ганай экв.  
Вилин накъвар селлер хьана  
физва зи,  
Ца гьатнавай зи кузвай рикл  
туьхуьриз.  
Насигьатар гьамлу рикел  
къвезва зи,  
Эбеди яз, дидедин рикл куькьуьриз.  
Зар-зибада хуьдай за вун, амайтла,  
Атир галай дагъдин цуьквер  
гьидай ваз.  
Гьа сифте хьиз, вун чи квалле  
амайтла,  
Куьрпеди хьиз, назик темен  
гудай ваз.  
Кье сеферда чун дуьньядал  
къакъатна,  
Сифте сефер зи ругуд варз хъайила.  
Чан къачуз ви, вав Азраил агатна,  
Гилани - вун дуьньядилай фейила.  
Мичли йифиз гьетерин экв нурлу я,  
Белки, кье вун элкьвенватла  
са гьетрез?  
Гьижрандинни гьамарин сел гурлу я,  
Цаварилай аквазва заз гьед  
хуььрез...  
Я эллер, зи хажалатар пара я,  
Дарман тежер азар, лагъ,  
бес жедани?  
Ирид чилер, ирид цавар чара я,  
Диде амач - адаз чи ван къведани?!

## Куь ихтиярар Юридический икьрарар

Государстводин ва муниципальный кьуллугьрилай гьейри, МФЦ-дин идарада юридический кьуллугьарни кьилиз акьудзава. Гьа жергедай яз - терефрин арада юридический жуьреба-жуьре икьрарар туькьурунин месэляни. Кьилди кьачуртла, агьадихь кьейднавайбуру:

- ▶ юридический идарадин устав туькьурун;
- ▶ дидевилдин капитал ишлемишуналди, кьвалер маса кьачун;
- ▶ автомобиль ва я маса хусият маса кьачунин, гунин икьрар;
- ▶ икьрардик алава объект, субъект кухтун;

- ▶ юзан тийидай объект паюнун икьрар (соглашение) туькьурун;
- ▶ маса гунин-кьачунин икьрар, дегешарунин, пишкешунин икьрар;
- ▶ чарчел кьенвай жуьреда юридический рекьяй меслятар гун;
- ▶ гьвечли ва юкьван бизнесдиз талуькь кьуллугьрин чарар-арзаяр кьабулун;
- ▶ искдин арза, чар, шикаят, наразивал ва я хабар кьунин документ туькьурун;
- ▶ судда векилвал авун.

## Улакь гьалзавайбурун праваяр дегешарун

Водителвилдин праваяр дегешар хьувунин кар вири дуьшуьшра гьа са кьайдада кьилиз акьудзава:

- ▶ водителвилдин шагьадатнамадин вахт куьтягь хьайилани;
- ▶ документдиз зарар хьанвайлани, ам чуьнуьхнавайлани ва я квахьнавайлани;
- ▶ кьилдин маса себебар авайлани.

Улакь гьалзавайбурун патал шагьадатнама дегешарунин (цйийи кьилелай вахчунин) регьят рекьери-

кай сад МФЦ-дин идарадикай хийир кьачун я. Агьадихь кьалурзавай документар герек жеда:

- ▶ водителвилдин куьгьне праваяр (аматла);
- ▶ паспорт;
- ▶ медицинадин справка.

Водителвилдин шагьадатнама гун патал 2000 манатдин кьадарда гослошина гана кланзава. И кьуллугь кьилиз акьудунин муддат кьвалахдин 15 йикьакай ибарат я.

## МВД-дин хроникадай

### Угьривал авунай шак финай

РД-дин МВД-дин пресс-кьуллугьди хабар ганвайвал, Каспийскдин полициядин кьуллугьчийри угьривал авунай шак финай чкадин 40 йисан яшда авай агьали кьунва. Тайинарнавайвал, ички хьвана, 48 йисан яшда авай Избербашдин агьалидихь галаз кьалмакьвал авуналди, адавай 28 агьзур манатдин кьимет авай мобильный телефон ва 45 агьзур манат пул кьакьудна.

Шак фенвайда полициядин отделда вичи авур кар хиве кьуна. Ихтилат авурвал, пул ада вичин игьтияр патал серфна, телефон лагьайтла, зиян хьанвайдав вахуз кланзавай, амма хьанач. Телефон вахкун патал адаз полициядин кьуллугьчийри "куьмекна".

Арадал атанвай агьвалатдай суд-силис авун патал материал кьватнава.

### Кьанунсуз алвер

Дербент райондин Сабнова хуьре уголовный розьскдин кьуллугьчиди кьанунсуздаказ наркотикралди алвер авунай, абур ишлемишунай шак финай 32 йисан яшда авай чкадин агьали кьуна.

Кьейдзавайвал, агьалидин жибиндай героин квай (44 грамм) гьвечли багьлама жагьана.

Силис кьадай вахтунда жегьилди хабар гайивал,

ада вичиз малум тушир, Москвада наркотикар маса гузвай интернет-туьквендин векилдихь галаз месенджердин куьмекдалди тахсиркарвилдин гафар-члалар сад авуна. Шак физвайда электронный киседиз 10 агьзур манат пул ракуьрна ва вич самолетада аваз Москвадин областдиз метягь вахчур фена. Чкадал фейила, ада мад героин вахчуна ва хкана.

Шак фенвайдаз талуькь яз 228-статьядай (наркотик квай затлар кьанунсуздаказ кьачунай, хуьнай ва маса гунай) уголовный дело кьарагьарнава.

### Туьквен атлана

Леваша райондин агьалидал туьквендай метягь чуьнуьхунай шак физва. Райондин полициядин кьуллугьчийри тайинарнавайвал, 12-сентябрдиз Ташкент хуьре 28 йисан яшда авай чкадин агьалиди туьквендин ракларал алай тлаплар кукьварна ва, кьенез гьахьна, анай 29 400 манатдин кьимет авай метягь чуьнуьхна.

Шак фенвайди полициядин кьуллугьчийри отделдиз тухвана. Ада ихтилатнавайвал, туьквендин тлаплар арматурадин куьмекдалди кукьварна. Туьквендин дезгейрилай ада суьрсетар чуьнуьхна. Чуьнуьхай затлар дуьздаз акьуднава ва туьквендин сагьибдив вахканва.

Кьейднавай тахсиркарвиллиз талуькь суд-силис авун патал материал кьватнава.

## Кьез чидани?

# Сьерра-Леонедикай делилар

- Сьерра-Леоне Рагьакидай патан Африкадин уьлкве я. Адан умуми майдан анжах 71740 квадратный километрдилай ибарат я.

- "Сьерра-Леоне" тивар уьлкведиз 1462-йисуз гана. "Асланрин дагьлар" лагьай члал я.

- Санлай Сьерра-Леонедин агьалийрин кьадар (7,5 миллиондилай виниз) тахминан Санкт-Петербурдин агьалийрин кьадардиз барабар я.

- И уьлкведин меркез Фритаун я. Ингилис члалай таржума авурла, "азад шегьер" лагьай члал жезва.

- Британияди 1890-йисуз Сьерра-Леонеда чпин колониядин кьайдаяр тайинарна. 1961-йисуз и уьлкве аслувиликай хкатна.

- Сьерра-Леонеда гьавадин чимивал +19 градусдилай агьуз садрани аватнавач. Гьа са вахтунда ана лап пара зегьемвилерни жезвач.

- Уьлкведин агьалийрин 90 процент чкадин члехи 20 тайифадикай ибарат я.

- Чкадин агьалийрин члехи пай мусурманар я.

- Уьлкведа официальный члал ингилис члал я. Амма ингилис члал саки садазни чизвач, адакай менфят кьачузувач. Агьалияр чкадин тайифайрин цудралди нугьатрал рахазва.

- Сьерра-Леоне алмасрин девлетлу запасралди машгьур я.

- Уьлкведихь хуьруьн майишатдин ва балугьрин ресурсарни гзаф ава.

- И уьлкведин гьар кьвед лагьай агьали хуьруьн майишатдин кьвалахрал машгьул я.



- Сьерра-Леонедин итимрин са пай, дигеьглийрин члехи пай чирвилер кьачун тавунвайбуру я.

- Сьерра-Леонедин хуьрерин агьалийрал крокодилри гьужумзава. Африкадин маса уьлквейрив гекьгайла, ана вацлар гзаф ава.

- Уьлкведа манго булдалди ава. И емиш вири чкайра маса гузва.

- Уьлкведин виридалайни кьакьан кукьлуш Бинтимани дагь яз гьисабзава. Тропикрин тамари кьунвай и дагьдин гуьнейра гзаф кьадарда гьар жуьре гьайванар яшамиз жезва. Уьлкведин гьайванрин алем гзаф девлетлуди я.

- Хьвадай хатасуз целди таьмин туширвилляй, санитариядинни гигиенадин шартлар пис тирвилляй, медицинадин зайифвилляй ва бес кьадар тлуьн гьат тийизвайвилляй Сьерра-Леонедин агьалияр яргалди яшамиз жезвач. Юкьван гьисабдалди - 55 йисуз.

## Уьлкведа ва дуьньяда

### Тарихдин адалат

РФ-дин Совбездин председателдин заместитель Д. Медведева малумаривал, Донбасда референдумар кьиле тухун неинки ЛНР-динни ДНР-дин агьалияр датлана хуьнин, гьакл тарихдин адалат винел акьудунин жигьетдайни пара метлебулу я. Идакай ада вичин Telegram-каналда кьенва.

### Президентдилай рази я

Китайдин халкьди РФ-дин Президент В.Путиназ Тайвандин месэладай Китайдин тереф хуьнай сагьрай лугьзува. "Новости" РИА-ди хабар гузвайвал, ихьтин фикир Сучжоудин университетдин профессор Г.Чжикая малумарна.

Алатай гафтеда ШОС-дин (Шанхайская организация сотрудничества) саммитдин майданра В.Путина ва С.Цзиньпинан гуьруш кьиле фена. Путина малумарна хьи, США-ди Тайванда кьиле туьхузвай гьалдарунин гьерекатар Россияди меземмет ийизва. Кьейд авурвал, Россияди "са Китайдин" принципдин тереф кьелелай хуьзва.

### США - гьулгьулайрин чешме

РФ-дин Президентдин пресс-кьуллугьди малумаривал, США масадбур сад-садал гьалдарунин, арайра гьулгула тунин чешме я, Россиядини Китайди гьа ихьтин кьимет гузва. Идакай "Новости" РИА-ди хабар гузва.

США-дин гьерекатрихь галаз алакьалу яз Россиядинни Китайдин терефрин рафтарвилерикай рахадайла, Д.Пескова журналистдиз гайи интервьюдин члук "Россия-1" телеканалдайни кьалурна.

### Украинадин мулкар туш

Румыниядин МИД-дин виликан кьил А.Марга малумаривал, Украинади мулкарин бязи чкаяр кьунши уьлквейрив вахкун лажим я.

"Тамам жавабдарвилелди лугьзува: Украина тибии тушир сергьятра ава. Ада вичин мулкарилай "гьил кьачун" герек я", - лагьана ада.

Кьилди кьачуртла, А.Марга Украинади Венгриядив - Закарпатье, Польшадив - Галиция, Румыниядив - Буковина, Россиядив - Донбасс ва Крым вахкун герек яз гьисабзава. "Ибуру маса государствойрин мулкар я", - хьлагьна ада.

Исятда Румыниядин МИД-дин кьиле авайбуру виликан министрдин фикир кьабуллиз тежедайди я лагьанва.

### Чечнядай ракуьрна

19-сентябрдиз Чечнядин кьил Рамзан Кьадирова вичин Telegram-каналда хабар гайивал, Донбассдиз гуьгьуьллу аскерин цйийи десте ракуьрнава.

"Грозныйдай Донбассдиз гуьгьуьллубурун нубатдин десте рекье гьатна. Абуру вири виликамаз Гудермесда авай Россиядин спецназдин университетда гьазурлухвилдин курсара хьана", - кьенва чешмеда.

### Арада мензил аваз

Белгороддин областдин мектебар арада мензил аваз чирвилер гунин кьайдадал элячинава. Идакай федеральный са жерге чешмейри хабар гана.

Кьейдзавайвал, Украинадин сергьятдивай 10 километрдин мензилда авай мектебра кьелзавай аялри кьвалляй чирвилер кьачуда. Сергьятдин патав гвай аялрин бахчайрикай рахайтла, анжах дежурный группайри кьвалах давамарда.

### Коронавируседикай

Н.Гамалеян тиварцихь галай центрадин директор А.Гинцбург-га малумарнавайвал, коронавирудин штаммар муьжудь вацра садра дегиз жезва. Адан фикир "Новости" РИА-ди раижнава.

Рикьел хкайвал, алай вахтунда чун тлугьвалдин шартлара яшамиз жез 2 йисни зур я, и муддатда штаммар пуд сеферда дегиз хьана.

### Залуквиле кьуна

Гуржистанда яракь гвай касди банкуна инсанар залуквиле кьуна. Идакай "Новости" РИА-ди хабар гузва.

Гуржистандин Кутаиси шегьерда авай банкаркай саниз маска алай инсан гьахьна. Залуквиле кьунвайбурун кьадар ва яракь гьаьдан истемишуна тамамдиз гьелелиг малум туш. Агьвалат акур шагьидрикай сада ихтилатнавайвал, маска алайда 2 миллион манат (валюта малум туш) истемишнава.

### Яхунариз куьмекда

Инсан яхун хьунин гьерекат йигинарун патал сабзеватар (зелень) гзаф тлуьн хьсан яз гьисабзава пегьризчийри. Пешекар Л.Московица теклифзавайвал, руфунал алай (висцеральный) пи кун патал успагьан (шпинат), ружкола ва келем (кале) тлуьн хийирлу я. Адан гафаралди, и суьрсетрик С, К витаминар, магни, кальций ва маса кислотаяр ква. Гьа са вахтунда калорияр - тлимил.

Пешекар Л.Манакеран фикирдалди, яхун жез кланзавайбуру гьар юкьуз кофе ва кьацу чай хьун герек я. Гьар сеферда фу недалди вилик са истиканда авай чай хьунни хьсан я лугьзува.

ислен, 26-сентябрь

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана. Итоги
08:05 «Королева спорта»
08:15 «Служа Родине» 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.20 «АнтиФейк». (16+).

РОССИЯ 1

07:35-07:41 Вести-Дагестан
08:07-08:10 Вести-Дагестан
08:35-08:41 Вести-Дагестан

НТВ

06.35 «Утро. Самое лучшее». (16+).
08.00 Сегодня.
08.20 «Чрезвычайное происшествие». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
08.50 «Давай разведемся!» (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение». (12+).
08.15 Д/с. (12+).
08.50 Х/ф «Орлинская. Стрелы Нептуна».

ЗВЕЗДА

05.05 Т/с «Инкассаторы». (16+).
07.00 «Сегодня утром». (12+).

саласа, 27-сентябрь

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на табасаранском языке «Мил» 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.20 «АнтиФейк». (16+).

РОССИЯ 1

07:35-07:41 Вести-Дагестан
08:07-08:10 Вести-Дагестан
08:35-08:41 Вести-Дагестан

НТВ

06.35 «Утро. Самое лучшее». (16+).
08.00 Сегодня.
08.20 «Чрезвычайное происшествие». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
08.50 «Давай разведемся!» (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение». (12+).
08.15 «Доктор И». (16+).

ЗВЕЗДА

05.55 Т/с «Братство десанта». (16+).
07.00 «Сегодня утром». (12+).

арбе, 28-сентябрь

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу» 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.20 «АнтиФейк». (16+).

РОССИЯ 1

07:35-07:41 Вести-Дагестан
08:07-08:10 Вести-Дагестан
08:35-08:41 Вести-Дагестан

НТВ

06.35 «Утро. Самое лучшее». (16+).
08.00 Сегодня.
08.20 «Чрезвычайное происшествие». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
08.50 «Давай разведемся!» (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение». (12+).
08.05 «Доктор И». (16+).

ЗВЕЗДА

05.10 Т/с «Братство десанта». (16+).
07.00 «Сегодня утром». (12+).

хемис, 29-сентябрь

РГВК
07:20 Передача «Адамти ва замана» 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.20 «АнтиФейк». (16+).

РОССИЯ 1

07:35-07:41 Вести-Дагестан
08:07-08:10 Вести-Дагестан
08:35-08:41 Вести-Дагестан

НТВ

06.35 «Утро. Самое лучшее». (16+).
08.00 Сегодня.
08.20 «Чрезвычайное происшествие». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
08.45 «Давай разведемся!» (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение». (12+).
08.10 «Доктор И». (16+).

ЗВЕЗДА

05.10 Т/с «Братство десанта». (16+).
07.00 «Сегодня утром». (12+).

Table with 8 columns: жумья, 30-сентябрь; РГВК; ПЕРВЫЙ; РОССИЯ 1; НТВ; ДОМАШНИЙ; ТВ-ЦЕНТР; ЗВЕЗДА. Contains TV schedule for September 30th.

Table with 8 columns: киш, 1-октябрь; РГВК; ПЕРВЫЙ; РОССИЯ 1; НТВ; ДОМАШНИЙ; ТВ-ЦЕНТР; ЗВЕЗДА. Contains TV schedule for October 1st.

Table with 8 columns: гьяд, 2-октябрь; РГВК; ПЕРВЫЙ; РОССИЯ 1; НТВ; ДОМАШНИЙ; ТВ-ЦЕНТР; ЗВЕЗДА. Contains TV schedule for October 2nd.

Table with 8 columns: КУЛЬТУРА 26-СЕНТЯБРЬДАЙ 2-ОКТАБРАДАЙ; ИСЛЕН; САЛАСА; АРБЕ; ХЕМИС; ЖУМЬЯ; КИШ; ГЬЯД; РАДИО; ИСЛЕН; САЛАСА; АРБЕ; ХЕМИС; ЖУМЬЯ; КИШ; ГЬЯД. Contains cultural and radio program schedules.

Дин

Гъарам ва адан нетижаяр

Гъасамудин СЕФИБЕГОВ,  
Даркшурин хуьруьн мисклинда  
худбаяр келзавайди

(Эхир. Эвел - 36-37-нумрайра)

Мусурман жегилрин арада чкланвай мад са тлал алай месэла ам я хьи, жегил эвленмиш жезва, кваллиз свас гызва, амма ада вичи вич хизандин вилик жавабдарсуздаказ тухузва. Гьикл лагьайтла, геждадди жегил кваллиз хквезвач, йифен кьуларилай алаятайла, хквезва ва пакадин йикъан нисиналди ксузва, ахпа къарагъна, мад квалляй квахъзава. "Вун гина авай?" лагьайтлани, ада жавабдикай кьил кьакъудзава. Гъа ихътин жавабдарвал гвачир са бязи жегилрихъ гъатта аяларни ава. Са шумуд аялдин жегил бубади, йифериз квахъиз, юкьуз ксуз, уьмуьр акъудзава. Са тимил вахт кваллахдал акъудайтлани, амай вахтунда квалляй квахъзава. Я мисклинда авач, я хийрлу маса кардал машгьул туш. Абурун дидебубаяр чпин веледрилай гъатта имамдиз

шикаятдай йикъал атанва, имамди хъайитлани абуруз жуьмядал са насигъат гун патал. Диде-бубайривай чпивай чпин веледриз гаф лугьуз жезвач, абуруз хъел кьез кичлепа. Гаф лагьайтла, ракни геляна, мад квалляй экъечлун мумкин я.

Мусурманри чпи чеб ик! тухун дуьз туш. Эгер квевай куьн йифен кьуларалди гина авайтла лугьуз жезвачтла, куьн эхир са зиян авай ва я тахъайтла хийирсуз кардал машгьул я ман. Туштла, хийирлу кардал машгьул ятла, куь диде-бубайриз, юлдашриз лагь, герек абурун риклер архайин жедайвал. Къуръан келзавай, гъадисар чирзавай ва я тахъайтла, маса хийирлу кардал машгьул тир лагь. Амма гьикл лугьуда къван, куьне а кваллахар тийизваз хъайила?! И кваллахдизни жегилри фикир гун лазим я, чпи чеб диде-бубайрин, юлдашрин, аялрин вилик жавабдарвилелди тухун лазим я.

Къуй Аллагьди чун дуьз рекьел эциграй ва эхирдалди гъа рекъай тухурай. Къуй Аллагьди чун кьве дуьньядани Вичин регьимдик кутурай! Амин!

Къуръандай ва гъадисрай  
къачунвай дуьбаяр

Гъазурайди - Ямин МЕГЪАМЕДОВ,  
диндин алим

(Эвел - 16, 18-19, 26, 32-нумрайра)

Къуръан келдайла, саждада  
келдай дуьа

Сажада важгьи липлязи халакъагъу ва савварагъу, ва шакъкъа самгъагъу ва басарагъу, бихлавлгъи ва къуватигъи - "Фатабарака плагъу ахсануль халикъина".

Сажада авунва зи чини Адаз - Вичи ам халкъ авунвайдаз, адаз "ван атунигъисс", "акунингъисс" (падна) акъуднавайдаз (чинал япар ва вилер авунвайдаз) Адан къудратдалди ва къуватдалди. "Гъаф берекатлу я Аллагь - Лап Хъсан Халикъ!" (Тирмизий).

Аллагъумма уктуб ли бигъа гиндака ажран, ва загл гланни бигъа визран, важгъалгъа ли гиндака зухран, ва такъабальгъа минни кама такъабальтагъа мин глабдика Давуд.

Я Аллагь, кхъихъ заз Жуван патав адай суваб, алуд залай адалди гунагърин пар, ая ам заз Ви патав (кватнавай) суьсет яз, къабла ам завай Вуна Ви бенде Давудавай ам къабалайвал (Тирмизий).

Ташагъуддин

(аттагъиятдин) гафар

Аттахиййату липлазги, ва ссалавату ва тлаййибату, ассаламу глалайка аййугъа ннабиййу ва рахлматуллазги ва баракатугъу, ассаламу глалайна ва глала глбади плазги ссалихлина, ашгъаду алла плазги илла-плазги ва ашгъаду анна Мухаммадан глабдугъу ва расулугъу.

Гъамишалугъ амуькун ва саламатвал (члехивал) са Аллагьдиз талукъ я, вири тлеатар (дуьаяр), вири хийирар (хъсанвилер)! Салам (хъуй) ваз, эй Неби (Пайгъамбар), Аллагьдин регъимар ва Адан берекатар! Салам (хъуй) чаз, (гъакни) Аллагьдин диндар бендейриз. За шагъидвалзава: авач плазги ибадатдиз лайхлу тир Аллагьдилай гъейри ва шагъидвалзава Мугъаммад Адан бенде ва расул тирдан гъакъиндай (Бухарий).

Пайгъамбардал келдай салават  
"ташагъуддин" гуьгъуьнай

Аллагъумма ссалли глала Мухаммадин вагъала али Мухаммадин, камассаллайта глала Ибрагъима вагъала али Ибрагъима иннака хламиудун мажид, Алла-

гъумма барик глала Мухаммадин вагъала али Мухаммадин, кама баракта глала? Ибрагъима вагъала али Ибрагъима иннака хламиудун мажид.

Я Аллагь, салават гъваш Вуна Мугъаммадал ва адан квалин агъалийрал (хизандал, тухумдал) - Вуна салават гъайивал Ибрагъимал ва квалин агъалийрал (тухумдал) Ибрагъиман. Гъакъикъатда, Вун тарифдиз лайхлуди ва азимди (члехиди) я. Берекатар це (берекатлу ая) Мугъаммадал ва Мугъаммадан квалин агъалийриз (тухумдиз) - Вуна берекатар гайивал Ибрагъимаз ва Ибрагъиман квалин агъалийриз. Гъакъикъатда, Вун Тарифдиз лайхлуди, азимди (члехиди) я (Бухарий).

Аллагъумма ссали глала Мухаммадин вагъала аважигъи ва зуррийатигъи, кама саллайта глала Ибрагъима, вабарик глала Мухаммадин вагъала аважигъи ва зуррийатигъи кама баракта глала али Ибрагъима иннака хламиудун мажид.

Я Аллагь, салават гъваш Вуна Мугъаммадал ва адан папарал, несилрал (зурьугатдиз) - Вуна салават гъайивал Ибрагъиман квалин агъалийрал. Берекатар це (берекатлу ая) Мугъаммадал ва Мугъаммадан папариз, несилриз (зурьугатдиз) - Вуна берекатар гайивал Ибрагъиман квалин агъалийриз. Гъакъикъатда, Вун Тарифдиз лайхлуди, азимди (члехиди) я (Бухарий).

Эхиримжи "аттагъиятдилай"  
гуьгъуьниз салам гудалди  
келдай дуьаяр

Аллагъумма инни агъузубика мин глазабилъ къабри, ва мин глазаби жагъаннама, ва мин фитнатиль махлйа валь мамати, ва мин шарри фитнатиль масихли дажжалъ.

Я Аллагь, дугъриданни, за Вавай тлабзава зун хуьн сурун азабдикай, Жегъеннедин азабдикай, уьмуьрдихъ ва кьиникъдихъ алакълу фитнейрикай (синагърикай), "масигъ дажалдин" фитнедин писвилерикай (са вил авай дажалдин синагърикай) (Бухарий).

Аллагъумма инни агъузубика мин глазабилъ къабри, ва агъузубика мин фитнатиль масихли дажжалъ, ва агъузубика мин фитнатиль махлйа валь мамати, аллагъумма инни агъузубика миналь маъсами валь магърама.

(Къатла ама)

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайитла, ватцапдин  
8-989-653-42-35 нумрадиз кхъихъ.

Спорт

Тафаватлу хъайибур  
тебрикна



Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Стлал Сулейманан райондин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гузвайвал, 19-сентябрдиз дуьньядин ва Европада чемпион Икрам АЛИСКЕРОВ хайи чилел шад гъалара кършиламишна. Райондиз гъахъзавай къекъуьнда машгур спортсмен фуни кьел гъаз кършиламишиз атанвайбурун арада райондин администрациядин спортдин, туризмдин ва жегилрин крарин рекъай комитетдин директор Чингиз Абдулмежидов, Агъа Стлалрин хуьруьн администрациядин кьил Набир Эфендиев, дзюдодай ва самбодай спортшколадин директор Тельман Къурбанов, спортсменар, хуьруьнвиар, культурадидарин ва общественный тешкилатрин векилар, яратмишдай коллективар ва мектебра келзавай аялар (милли парталар алаз) авай...

Муниципалитетдин администрацияда давам хъайи гуьруьшдал спортдин уьмуьрда лишанлу вакъиа Икрамаз райондин кьил Саид Темирханова, адан заместителри - Лацис Оружева ва Заур Къагъриманова тебрикна. Кватл хъанвайбуру спортсмендин агалкъунар къейд авунихъ галаз сад хъиз,

\* \* \*

И йикъара райадминистрацияда, Дагъустандин халкъарин садвилдин йикъан сергъятра аваз, спортдин кесерлу майданра неинки райондин, гъакл республикадин, уьлкведин твар машгурзавай спортсменрив шабагъар вахкуниз талукъарнавай шад мярекатни кьиле фена...

Райондин кьиле авай ксарин, спортдин, туризмдин ва жегилрин крарин рекъай комитетдин директор Ч.Абдулмежидован, спортшколайрин директорин ва тренерин иштираквал аваз кьиле феий мярекатдал Вирироссиядин ва республикадин дережадин акъажурна виниз тир агалкъунар къазанмишунай, гъакни райондин спорт ва физический культура вилик тухуник лайихлу пай кутунай гиряяр хжажунай Вирироссиядин ва республикадин фестивалрин гъалибчи, Кьиблепатан территориальный округдин рекордсмен Эдик Агъмедовав, азаддаказ кьуршахар кьунай Дагъустандин чемпион,

Дагъустандиз - 10 медаль

И йикъара Белоруссиядин меркез Минскда "Александр Медведь" международный турнирда машгур спортсмен, Олимпиададин 3 сеферда чемпион Александр Васильевичан (ада и йикъара 85 йисан юбилей къейдна) тварунихъ азаддаказ кьуршахар кьунай кьиле тухвай вири халкъарин арадинди тир 51-турнирда дагъус-

адахъ сагъвал ва хушбахтвал хъун, адалай итижлу бягъсер кьиле тухуз ва гъалибвилер къазанмишиз алакълун алхишна. Вичин гъунаралди ада неинки райондин, гъакл вири уьлкведин твар машгурзавайди, районгъилири адан тварцел гъахълудаказ дамахвавайди къейдна.

Райондин кьили вичин ва администрациядин патай Икрамаз рикел аламукъдай пишкешар, гъа гьисабдай яз хъенчин къапар, лезгийрин куьгъне чешнедай гъазурнавай гагур, гъакни райондин юбилейдиз акъуднавай "Край мыслителей и поэтов" таб гана.

Рикел хкин: И.Алискерова женгинин самбодай 2012-йисуз дуьньядин ва Европада чемпионвилдин твар, 2013 ва 2014-йисара Россиядин Кубок, 2014-йисуз дуьньядин Суперкубок, эхиримжи йисара кесерлу турнирра са шумудра гъалибвилер къазанмишна. Мукъвара США-дин Лас-Вегасда бразилияви М.Соузахъ галаз кьиле тухвай бягъс 1-раундда инанмишвилелди гъалибвал къазанмишуналди акъалтларай Икрам Алискерова UFC-дихъ галаз икьрар кутлунна. Алай вахтунда ам, MMA-дай бягъсер кьиле тухунал гъалтайла, дуьньяда твар-ван авай и тешкилатдихъ галаз икьрар кутлуннавай чи миллетдин векилрикай сад лагъай спортсмен я.

Россиядин чемпионатда буьруьнждин медаль къазанмишай Саид Амахановав, универсальный бягъсерай дуьньядин кьве сеферда чемпион, самбодай Вирироссиядин Спартакиададин буьруьнждин призер Аслан Къурбановав Стлал Сулейманан райондин гуьрметдин грамотаяр вахкана.

С.Темирханова спортсменриз гъалибвилер тебрикна, гележегда мадни виниз тир агалкъунар хъун алхишунихъ галаз сад хъиз, ватангъилири спортдин кесерлу майданра къазанмишзавай агалкъунарлди дамахвавайди къейдна, района спорт ва физический культура вилик тухуниз талукъ кваллахдикайни куьрелди лагъана.

Мярекатрин эхирдай спортсменри чпин гележегдин планрикай суьгъбетна, массовый спорт ва физический культура вилик тухуникай чпин фикирар раижна, агалкъунриз кьимет гунай райондин кьиле авай ксариз ва хайи райондин агъалийриз сагърай лагъана.

танви спортсменри - 7, гъа гьисабдай яз кьизилдин 3 медаль къазанмишна. Вичин ери-бине Ахцегъай тир машгур спортсмен Бегхан МИСРИХАНОВ 79 кг-дал кьведальди заланвал авайбурун арада буьруьнждин медалдиз лайихлу хъана. Финалда Къиргъизистандай тир Нарбег Исабегов адаз 10:3 гьисабдалди кумукъна.

"Лезги газетда" диндин пак кхъинар жезва. Гъавилляй ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я.

# Лезги газет

**УЧРЕДИТЕЛЬ:**

Дагъустан Республикадин информациядин ва печатдин агентство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

**КЪБИЛИН РЕДАКТОР**  
М. И. ИБРАГЪИМОВ  
(+7 8722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

**КЪБИЛИН РЕДАКТОРДИН  
ЗАМЕСТИТЕЛЬ**  
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ

66-13-55

**ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЪ**  
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ  
66-02-81

**ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:**

**ПОЛИТИКАДИН**  
Н. М. ИБРАГЪИМОВ  
66-00-59

**ЭКОНОМИКАДИН**  
Ж. М. САИДОВА  
66-00-63

**КУЛЬТУРАДИН ВА  
ЛИТЕРАТУРАДИН**  
М. А. ЖАЛИЛОВ  
66-00-64

**ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН**  
Р. С. РАМАЛДАНОВА  
66-00-57

**БУХГАЛТЕРИЯ**  
66-00-62  
**КАССА**  
66-00-56

**ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР**  
М. МАГЪАМДАЛИЕВА  
**ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ**  
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА  
**НУМРАДИН РЕДАКТОР**  
Р. РАМАЛДАНОВА

Газет йиса 52 сеферда акъатзава  
Газет алакьадин, информационный техноло-  
гийрин ва массовый коммуникацийрин хиле  
гуьзчивал авунин рекъай Федеральний къул-  
лугъдин Дагъустан Республикада авай Управ-  
лениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистра-  
ция авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420  
Макъалар редакцияди туькьур хъийизва.  
Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур эл-  
къвена вахузвач. Редакциядинни макъалай-  
рин авторрин фикрар сад тахъун мумкин я.  
Газетда чап авун патал теклифнавай матери-  
алра гъанвай делилрин дуьзвили ва керчек-  
вили патал хъай жавабдарвал авторрин чпин  
хиле гъатзава.

**РЕДАКЦИЯДИН ВА  
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:**

367018, Махачкъала, Насрутдинован  
проспект, 1 "а". Печатдин къвал

**ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:**

Йисан - ПП200  
Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00  
Чап ийиз вахкана - 17.30

Газет "Издательство" "Лотос"  
ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,  
Пушкинан куьче, 6.

Тираж 6366

Ⓜ - И лишандик квай материалар  
гъакъидихъ чапзавайбуру я.

Ⓜ - Икъван яшар хъанвайбуру келрай

**НАШИ РЕКВИЗИТЫ:**

ГБУ "Редакция республиканской газеты  
"Лезги газет"

УФК по РД  
Отделение - НБ РД г.Махачкала  
БНК - 048209001  
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001  
Р/Сч - 40601810100001000001  
Л/Сч - 20036 Ш60090

## Етим аялриз къвалер

**Къагъриман ИБРАГЪИМОВ**

19-сентябрдиз Дербент ше-  
гъердин къил Рустамбег Пирме-  
гъамедов цийи квартирайрин  
куьлегар вуганвай етим аялрихъ  
ва абуруз къаюмвалзавайбу-  
рухъ галаз гуьрушмиш хъана.

Етим аялар яшайишдин къва-  
лералди таъминарзавай про-  
граммадай квартирайрин куьле-  
гар муьжуд касдив вугана.

Шегъердин къили жегъилри-  
з уьмурда ихътин къетлен шадвал  
тебрикна ва гележегдани и хиле  
къвалах давамардайди къейдна.

Яшайишдин къвалер учетда  
твазвай, пайзавай ва приватиза-  
ция ийизвай отделдин началь-  
ник Руслан Аскендерова къейд  
авурвал, къвалерин куьлегар ву-  
гудалди, вири етим аялриз ге-  
лежегда чеб яшамеш жедай  
къвалер къалурнавай.

"Къвалер цийибур я, гъар са  
квартирада чими ийидай къил-  
ди системани ава. Школа, аял-  
рин бахчани лап мукъув гва", -  
алава хъувуна ада.

Етим аялрини, абуруз къа-  
юмвалзавайбуру шегъердин къил-  
лиз ва и хъсан къвалахдик къуьн  
кутур виридаз сагърай лагъана.



## Ахцегъа - футболдин школа

**Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ**

Эхиримжи вахтара Ахцегъа фут-  
болдин девирдин истемишун-  
рив къур чехи майдан ва хуьре-  
ра школайрин базайрин бине-  
даллаз гъвечи майданар кар-  
дик акатунирки районда фут-  
болдиз итиж ийизвай аялрин  
къадар хейлин артух я. "Ахцегъ  
район" муниципалитетдин къил  
Осман Абдулкеримован къа-  
рардалди 2022-йисан 1-сентяб-  
рдила "Ахцагъ" стадиондин би-  
недал футболдин махсус шко-  
ла ачухнава. Дагъустанда сиф-  
те яз тешкилнавай, вични рай-  
ондин бюджетдай финансла-  
мишзавай спортдин къетлен шко-  
ла районгълийри хушдиз къа-  
булнава. Диде-бубайри чпин  
аялар куьчедин таъсирдикай  
хкатуьн, муаллимрин гуьзчиви-  
лик кваз сагъламбур хъун па-  
тал спортшколадик куьтава.



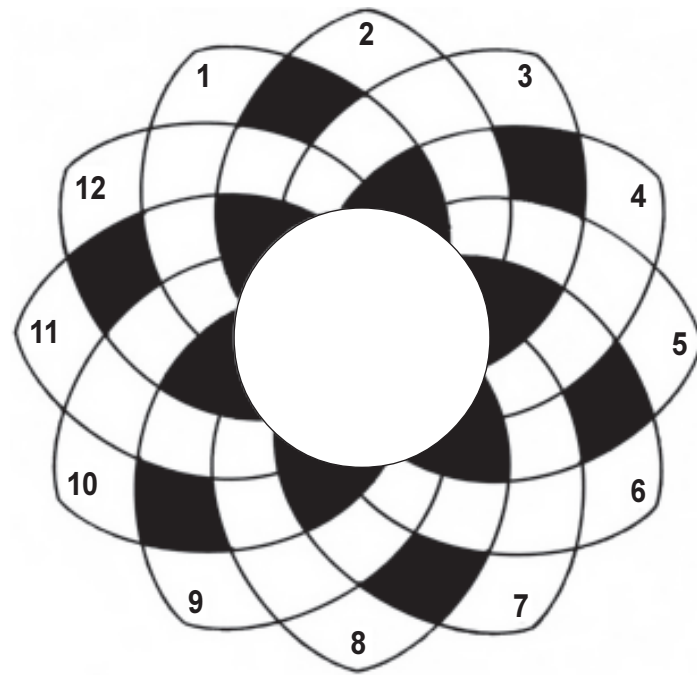
Камил Гъажиев

пер ва Ялахъар квачиз, амай  
вири хуьрера ава. Тарифлу 8  
майдандикай къуд (Ахцегърин 1-  
нумрадин школада, Къурукала  
ва къвед Луткуна) гъилевай йи-  
суз ачухнава. Алай вахтунда  
райондин руководстводин тап-  
шуругъдалди футболдин вири  
дестеяр талукъ тир тадаракар-  
лди таъминарзава. Районда фут-  
болдин школа кардик хъунирки,  
гъелбетда, чкайрал футболдин  
майданар лазим тирвал хуьниз  
ва ишлемишуниз таъсирда.

- Футболдин спортшкола  
кардик акатунирки районда  
спортдин и жуьре йигин кама-  
ралди вилик фидадал, иллаки  
жегъилрихъ футболдай агалкъу-  
нар жедайдал шак алач. Исъята  
чна туькьурзавай махсус про-  
граммадай, аялриз футболдал  
къугъваз чирунилай алава, абур  
спортдин, сагъламвилдин ва ва-  
танпересвилдин тербиядин мес-  
лайрайни ачух ва дирибашбуру  
хъуниз къетлен дикъет гузва.  
Къвалахдив эгечлай саки къве  
гъафтада чна, школайра къе-  
къевез ва аялрин муаллимрихъ-  
ни диде-бубайрихъ галаз рахаз,  
агъурдаг агакъна аялрикой 200  
аял хъяна. Школада вири 260-  
280 аял жеда. Тарсар 1-октяб-  
рдила тамамвилегди чпин къу-  
ватда гъатда. 25-сентябрдила  
чна районда аялрин футболдин  
лига тешкилна къвалахда. Адан  
сифте турнир - школьниркин  
чемпионат 30-сентябрдиз къиле  
тухуда, - суьгъбетна чаз спорт-  
школадин директор Камил Гъа-  
жиева.

## Кроссворд

**Туькьурайди - Магъад МЕГЪДИЕВ**



1. Гъвечи кьус. 2. Хъсан ни къведай махсус зат. 3. Къурагъ  
райондин хуьр. 4. Асландихъни ава, балкандихъни. 5. Цин са кило-  
грамм. 6. Сантьяго меркез тир уьлкве. 7. Иви хъвадай шар. 8. Къи-  
лиз атанвай фикир, мана. 9. Къапар туькьурдай лацу материал. 10.  
Яшамеш жедай чка. 11. Марф, жив, хар. 12. Сифте къил.

**"ЛГ"-дин 37-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:**

**ДУЪЗ ЦАРАРА:** 5. Шим. 7. Ленгер. 8. Гургур. 9. Набататчи. 12. Куьлге. 14.  
Фагъум. 16. Аял. 18. Риб. 19. Иса. 21. Арх. 24. Тегъри. 25. Калук. 26. Устлархана.  
29. Къарпуз. 30. Балкан. 31. Зул.

**ТИК ЦАРАРА:** 1. Дугун. 2. Къимет. 3. Пурни. 4. Терехуьл. 6. Турутлум. 10.  
Арба. 11. Агъил. 13. Гергер. 15. Ангара. 17. Ярар. 20. Мердвал. 21. Арха. 22.  
Хвех. 23. Къурамат. 26. Успат. 27. Рутул. 28. Аслан.

## Камалдин алемдай

✓ *Хъайитлани хъел тфенг-  
дин хиле,  
Намурдиз жуван гуьмир на  
гуьлле.*

✓ *Авуртлани вун уьмуьр-  
ди ажуз,  
Такланбуруз жув ийимир  
ужуз.*

✓ *Хъайитлани жув тлур-  
фанрик гъелек,  
Амуькдаивал тур жуваз  
жув герек.*

✓ *Нафт иличайтла на  
чуьруькдин цал,  
Куда писвили ви уьмуьрдин  
къвал.*

✓ *Къекъевез хъайитла  
душмандин геле,  
Гъатда вун элкъевез къисас-  
дин гъиле.*

✓ *Нефсини дуьнья вичихъ  
члугвада,  
Мискъивили чан чилихъ  
члугвада.*

✓ *Тежез хъайитла иблис-  
дин члалахъ,  
Секиндиз фида уьмуьрдин  
улакь.*

✓ *Ахмакъдан хизан авара  
жеда,  
Акъуллудан гаф бакара  
къведа.*

✓ *Къутармишиз Ватан  
къе мад цаярикой  
Чи асланар хкечзава чана-  
рикой.*

✓ *Душмандикай даим су-  
рун къван хъана,  
Нурар хъурай чи дидейрин  
накъварикой.*

✓ *Кланзаватла физ къейи-  
дахъ галаз,  
Мидя хъухъ вал чан гъайи-  
дахъ галаз.*

✓ *Дугърида хуьда гъамга  
хъиз намус,  
Кватл жеда чиркер арсуздан  
хуруз.*

## Лезги члалан онлайн-тарсар

Алай вахтунда интернетда кардик квай курсарин куьмеқдал-  
ди жуьреба-жуьре члалар чириз жезва. Ихътин къайдадин къу-  
лайвилерикой сад ам я хъи, онлайн-тарсуна, санитни тефена,  
жуван къвале ацукъна, иштиракиз жезва. Герекди анжах интернет-  
ни компьютер я.

Мукъвара лезги члалайни ихътин курсар кардик акатнава. Абур  
къиле туьхузвайди Исмира Пулатовна я. Хайи члал чирдай ашкъи  
авай гъар са касдивай и курсара иштиракиз жеда.

Лезги члалан онлайн-тарсарикой гегъенш малуматар чириз ва и  
тарсара иштиракиз кланзавайбурувай телефондин **8-988-296-59-92**  
нумрадиз зенг ийиз жеда.